

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

25e jaargang nr. 1

15 januari 1996

Stichter: Gaston Hebbelynck †

Voorzitter: Hugo Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester: André Verbeke

Secretariaat: Maisstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst: Mevr. Angèle Eggermont, Maisstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie: Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening: 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. per jaar. Beschermleden:
1000 fr. per jaar. Buitenland: 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- De Groete strate buten Turre (Vervolg en slot).	2
- Inventaire Archéologique: Plafond van het Brouwershuis.	22
- Gentse Kunstenaars ten dienste van Jan zonder Vrees en in het Prinsenhof.	25
- De "Automatische Beelden" van Jaquet-Droz in Gent, Anno 1781.	29
- Over Lieven Van Pottelsberghe.	31
- Gent elders ontmoet.	35
- Gentse Memoriedagen: 12-13-14-15 februari.	36
- Gensche Woorde en Uitdrökkijngé. Deel XXVII.	39
- Bibliografie.	42
- Vraag en Antwoord.	43
- Lezers schrijven ons.	45
- Aanvullende ledenlijst	46
- Dit bestaat niet meer	47
- Gênsche Prâot.	48

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten: in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen); Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse: Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent.

Dit is het eerste nummer van onze 25e Jaargang en 1996 is ook het jaar waarin wij kunnen terugblikken op ons 25-jarig bestaan. Wij dachten dat dit zilveren jubileum tot uiting mocht komen op de kaft van deze 25e Jaargang en vonden ons kunstzinnig lid, de Heer John Van Hulle, onmiddellijk bereid te zorgen voor dit feestelijk tintje.

DE GROETE STRATE BUTEN TURRE (Vervolg en Slot)

VAN DE PEPERSTRAAT TOT AAN DE RAMEN

Aan de overkant van de straat staat een groot hoekhuis met een gevelpartij in de Peperstraat en een andere in de Hoogstraat. Aan de kant van de Peperstraat sluit het hoekhuis aan bij een bredere bepleisterde en beschilderde gevel onder mansardedak met dakkapellen en een rond dakvenster. Op de begane grond werd een vroeger winkelraam met houten panelen dichtgemaakt. Aan de kant van de Hoogstraat zien we een 19de-eeuwse bepleisterde en beschilderde gevel van drie bouwlagen en drie traveeën onder mansardedak met dakkapel en twee ronde dakvensters. Op het gelijkvloers werden de ramen en de deur, die vroeger tot een winkelruimte behoorden, met houten platen afgesloten en gedicht. Het uitzicht van de gevel werd daardoor ernstig aangetast.

In dit hoekhuis is thans "Radio Plus" ondergebracht.

We bevinden ons nu in het deel van de Hoogstraat, dat loopt van de hoek met de Peperstraat tot aan die met de Ramen, en dat, zoals we eerder reeds zagen, eertijds Opper-Hoogstraat werd genoemd.

Steeds kijkend naar de Noordelijke straatwand, gaat onze aandacht onmiddellijk naar een groot gebouw, aan het nr. 38, met een mooie gevel van twee bouwlagen, vijftien traveeën, een grote rondboogvormige poort; op de verdieping een balkon met ijzersmeedwerk, onder een mansardedak met zeven dakkapellen en een groot halfrond fronton.

Het gebouw is van vrij recente datum en werd begin van de jaren '70 opgetrokken in een bij het naastgelegen Hotel Reylof aangepaste stijl. Toch blijft het wezenlijk onderscheid tussen de twee gevels bestaan. Thans is in het gebouw, aan het nr. 38, de hoofdzetel gevestigd van de Christelijke Mutualiteit van het Arrondissement Gent. Achter dit gebouw bevindt zich de Polikliniek Rerum Novarum waarvan de ingang gelegen is in de Peperstraat.

Bij Fig. 32 een foto van het gebouw zoals dit er voorkomt in 1994.

Enkele stappen verder bereiken we het nr. 36, waar zich de prachtige en sierlijke herenwoning in Lodewijk XIV-stijl verheft, gekend onder de naam

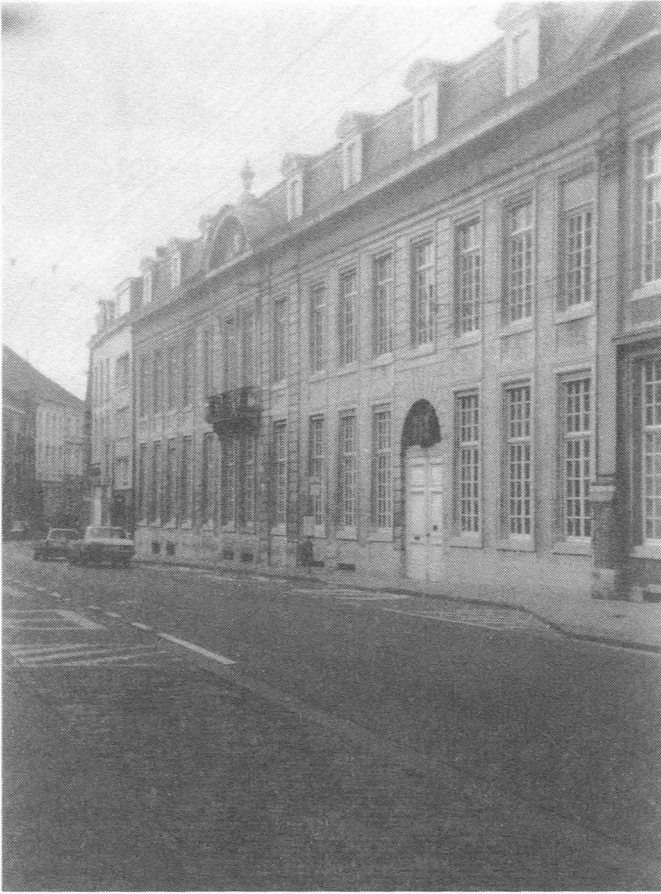

Fig. 32. Hoogstraat nr. 38, gebouw Chr. Mut. Gent. Eigen Foto, Aug. 1994.

"HOTEL REYLOF", dagtekenend van 1724 en ongetwijfeld een van de mooiste gebouwen van de Hoogstraat. Laten we er even in het kort de geschiedenis van in herinnering brengen.

Het stuk grond, waarop dit zeer schoon patriciërshuis in 1724 werd gebouwd evenals de daarachter liggende grond tot aan de Komijnstraat behoorden, volgens Fr. De Potter, in de 16de eeuw aan Cornelis Wouters (1524). Na enkele malen van eigenaar te zijn veranderd, kwam het goed uiteindelijk in bezit van Oratio Bertili. De familie Bertili woonde in de Hoogstraat in drie naast elkaar staande panden. In het middenste woonde Frans Bertili, kolonel in dienst van de Venetiaanse Republiek. Diens huis werd op 30 juni 1651 verkocht aan een zekere Jacob d'Hondt. Ook daarna veranderde de woning nog van eigenaar tot ze in 1701 eigendom werd van Pieter de Graeve, die er in het bezit bleef tot in het jaar 1720. Vier jaar later behoorden de woning en de bijhorende tuin aan Olivier de Reylof.

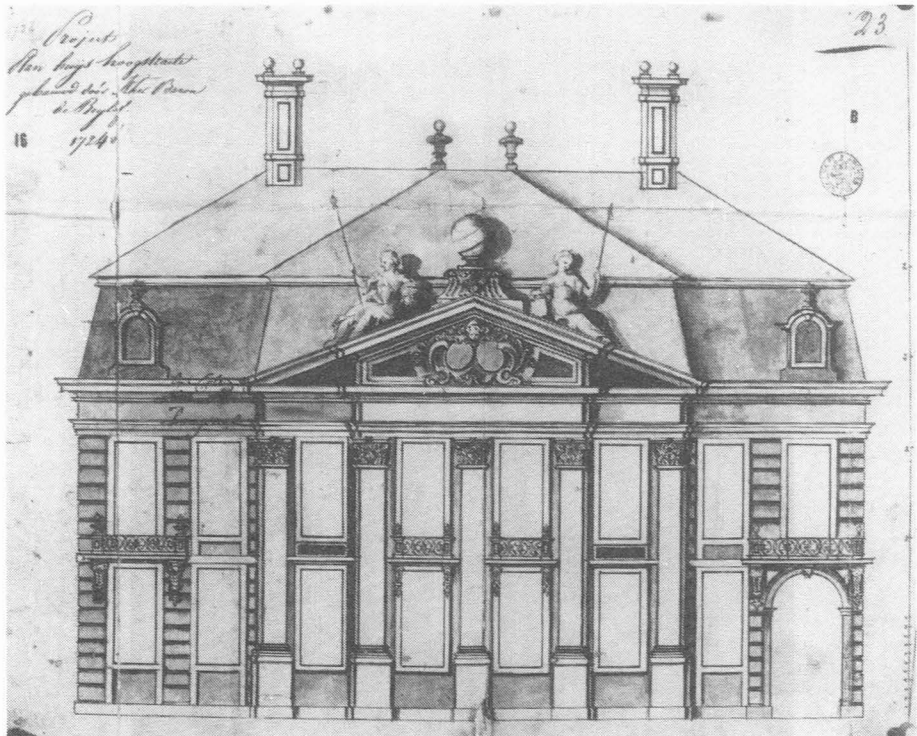

Fig. 33. Hoogstraat nr. 36, "Hotel Reylof". Bouwaanvraag en model 1724. Stadsarchief Gent.

Over de prestigieuze herenwoning, die Olivier de Reylof er zou laten bouwen, hebben we het reeds in een vroeger artikel gehad (*). Toch zullen we ook in deze bijdrage, speciaal gewijd aan de Hoogstraat, aan het "HOTEL REYLOF" de plaats gunnen die aan een van de mooiste woningen van het eerste kwart van de 18de eeuw, in onze stad in Lodewijk XIV-stijl opgetrokken, zeker toekomt.

In 1724 diende Olivier baron de Reylof bij het Gents Stadsmagistraat een bouwaanvraag in die nog steeds bewaard wordt op het Gents Stadsarchief en in volgende termen is gesteld: "Supplierende verthoont reverentelyck Mher Olivier baron de Reylof, proprietaris van sekeren huuse, steede en erfve ghestaen ende ghelegen op de Hooghstraete binnen dese stadt, dat hy van intentie is af te breken den voornoemden huuse ende van nieuwe op te bouwen op een rechte lingne volghens d'annexe modelle, ende alsoo sulcx niet en magh ghebeuren sonder UEdelen consent, oorzaeke den verthoonder hem keert tot UEdelen...". We geven hierbij een foto (Fig. 33) van het hiervoor vernoemd model, gevoegd bij de bouwaanvraag van 1724.

(*) G. Broget: "Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" in: Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang 1994 nr. 2.

Het ontwerp werd op 18 september 1724 door het Stadsmagistraat, dat zeker bijzonder ingenomen moet geweest zijn met een dergelijk voorstel, aanvaard en goedgekeurd. Bouwvergunning werd verleend, waarna baron de Reylof dan ook deze herenwoning liet bouwen die zonder enige twijfel zeer veel geld moet gekost hebben.

Er weze terloops opgemerkt dat Reylof reeds eerder toelating had gevraagd om het achtergelegen gedeelte van de eigendom, dat uitgaaf in de Komijnstraat, te verbouwen.

De gevel van het "HOTEL REYLOF" treft door het evenwicht in conceptie en door de sierlijkheid van de Lodewijk XIV architectuur. Jean-Pierre Esther, die in een zeer interessante bijdrage, getiteld "Orde en Maat in het Gentse Classicisme" - "De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen", handelt over "Brede gevels met middenrisalieten volgens de Gulden Snede", besteedt aparte aandacht aan het "HOTEL REYLOF".

Hij legt daarbij uit dat het ontwerp voor de natuurstenen gevel van deze herenwoning duidelijk volgens de Gulden Snede geconcipieerd werd. "De acht traveeën brede lijstgevel", zo voegt hij eraan toe, "heeft een dubbel middenrisaliet over twee en drie traveeën, geleed door Corinthische pilasters, afgedekt door een driehoekig fronton en versierd met beeldhouwwerk. Het huis is afgedekt met een hoge mansardekap".

Vooraleer verder te spreken over het gebouw en zijn afhankelijkheden, willen we toch eerst een woord zeggen over de persoon zelf van OLIVIER REYLOF. Wie was die man eigenlijk?

Het is Paul Bergmans die, in een mededeling aan de Algemene Vergadering van 16 januari 1907 van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, verduidelijkt dat, in weerwil van hetgeen sommigen vroeger hadden beweerd, Olivier Reylof niet in Gent maar wel in Amsterdam werd geboren en wel op 6 november 1684. Ten bewijze daarvan legde Bergmans de copie voor van een uittreksel uit de Burgerlijke Stand van Amsterdam waaruit blijkt dat Jacques Reylof, van Gent, koopman, oud 46 jaren, op de Oude Zijde-Achterburgwal, in 1683 in het huwelijk trad met Magdalena Geelham, van Koeverden, oud 24 jaren, in de Warmoesstraat. Uit dit huwelijk werd Olivier Reylof geboren zoals blijkt uit een "Copy-Extract uit het Doopboek der Rooms-Katholieke Kerk "het Vrede Duijfe", D.F.B. nr. 358. 1684. Den 6 Nov., Jacobus Reylof, en Magdalena Geelham, filius Olivier. Patr. Olivier Reylof. Matr. Joanne Marie Reylof."

De vader van Olivier Reylof was dus een Gents koopman. Vermits hij echter in Amsterdam geboren was, gaf Olivier Reylof zich zelf later in de titel van zijn gedichten de kwalificatie "Amstelodamensis".

De jonge Olivier Reylof woonde, liep school en studeerde te Gent. Hij deed er zeer degelijke humaniorastudies en was beslagen in geschiedenis, theologie, letterkunde, filosofie en natuurkunde.

Paquot, biograaf van Reylof, haalt Lieven De Meyer aan die er in het voorwoord van de "Poemata" melding van maakt dat de jonge Reylof eraan hield om deel te nemen aan de "examens" of "disputen" van de colleges, namelijk dit van de Jezuiten en het ander van de Augustijnen waarvan zijn grootoom langs vaderszijde, Alipe Reylof, prior geweest was.

Net als zijn vriend, de Jezuïet Lieven De Meyer, beoefende Olivier Reylof met veel ijver de Latijnse dichtkunst. Kenmerkend is wel dat Jacques Xavier van Larebeke (Gent, P. De Goesin, 1715) Reylof "Artium liberalium Cultor et Maecenas" noemde.

In 1711 liet Reylof op zevenentwintig-jarige leeftijd, bij Michel Graet in Gent twee bundels Latijnse poëzie drukken, beide de titel dragend: "Poematum libri tres", maar die zich onderscheidde door de ondertitels: (A) "Continent Eglogas Sacras et Profanas, Librum de Piscibus, et alterum de Ranis cum Appendice"; (B) "Continent Effectus mirabiles Divini Amoris, Sermones de Invidia et Zelotypia, Querelam animae in Infernis detentae cum Appendice".

Dat Reylof in zijn tijd als Latijns dichter toch een zekere waardering genoot, moge blijken uit het feit dat de tweede bundel in 1728 door Pierre de Goesin herdrukt werd en de eerste in 1732. In 1738 publiceerde de Goesin het eerste deel van de "Opera Poetica omnia" van Reylof. Deze laatste schreef ook Latijnse redevoeringen: "Oratio de nihilo" of "Oratio circa Aliquid".

Olivier de Reylof was ook een groot verzamelaar van boeken. De verkoop van zijn bibliotheek, na zijn dood in 1742, nam twee dagen in beslag.

Bij patentbrieven van 20 Oktober 1712 had Reylof de titel van baron verkregen.

Het bleef echter niet allemaal even poëtisch in het leven van deze dichter en grote kunstminnaar. De bouw van de prestigieuze herenwoning aan de Hoogstraat had baron de Reylof zeer veel geld gekost, wellicht meer dan hij had voorzien. Hij kwam in financiële moeilijkheden zodanig zelfs dat hij in 1727 de mooie woning, samen met een andere eigendom aan de hoek van de Lange Munt, voor een aanzienlijk bedrag moest laten berenten.

In 1731 werd baron de Reylof nog tot Ontvanger van de Stad benoemd, waardoor zijn financiële situatie wel in zekere mate verbeterde. Toch kon hij niet vermijden dat in 1736 de prachtige woonst aan de Hoogstraat openbaar moest verkocht worden. Nieuwe eigenaar van de patriciërswooning werd Jozef Veraneman, heer van Burst en Bambrugge.

Olivier de Reylof overleed op 13 april 1742. Zijn grootste verdienste had er ongetwijfeld in bestaan dat hij het bouwkundig patrimonium van onze Stad verrijkt had met een opvallend schone woning in Lodewijk XIV-stijl, die ook heden nog altijd onze bewondering opwekt, het "HOTEL REYLOF".

In 1764 werd de eigendom verkocht aan Willem-Jan Hamelinck, griffier van de Raad van Vlaanderen, mits de som van 6.000 pond groote, boven de kapitalen van verscheidene erop gevestigde renten.

Voormelde notariële akte van 1764, die op het Gents Stadsarchief berust, geeft een veelzeggende beschrijving van deze grote eigendom. Fr. De Potter haalt er een uittreksel van aan waaruit we de hiernavolgende passus lichten: "... Een groot nieuw gebauwt schoon huys, stede ende erfve, met een groote poorte ten voorhoofde op d'Hoogstrate, aen d'een zyde ghehuyst den naerschreven cleyen huysse ende ter andere de hoirs van joffrauwe de weduwe Neerincx, van achter uytcommende met eene groote poorte in de Commynstraete, met alle syne toebehoorten, app. ende dependentien ... bequaem om koetsen ende paerden te houden, met eenen schoonen grooten hof, terrasse ende binneplaatse of nederhof, bequaem om aldaer te keeren met koetsen ende paerden, hoedanigh die ingespannen syn, mitsgaeders differente kelders, remisen ende stallingen, gloriëtte, waschhuys, houthuys ende alle voordere commoditeyten ende edificien ... alsmede de boiseryen in de salletten ende caemers, alle het welk vercocht is..."

Men kan zich op grond daarvan ook een idee vormen van de uitgestrektheid van het "HOTEL REYLOF", dat tot in de "Commynstraete" liep. Heden ten dage reikt de herenwoning niet meer tot daar maar geeft ze met een grote poort uit in de Brouwersstraat.

Er dient wel te worden op gewezen dat het "HOTEL REYLOF" er niet altijd precies uitgezien heeft zoals op het model bij de bouwaanvraag van 1724 voorkwam. Afgezien van het feit dat bepaalde zaken, die op de modeltekening aangegeven zijn, zoals sommige ornamenten boven het fronton en op het dak, in werkelijkheid niet uitgevoerd werden, vonden er in de loop van de tijd ook verbouwingen en veranderingen plaats die de mooie gevel en de symmetrie ervan niet steeds ten goede zijn gekomen.

Toch is het "HOTEL REYLOF" in wezen altijd de prachtige herenwoning in Lodewijk XIV-stijl gebleven die het van bij de aanvang was en heeft het, dank zij de Luikse Verzekering, die het gebouw restaureerde, zijn glans van weleer teruggevonden.

Guido Deseyn maakt er melding van dat het "HOTEL REYLOF" in 1834 werd aangekocht door de nijveraar Degandt-Vander Schueren en dat deze laatste enkele verfraaiingswerken aan het gebouw liet uitvoeren door architect Minard. Op het einde van de 19de eeuw was de woning eigendom van de heer A. Wauwers en in de loop van deze eeuw van de heer Ronse, advocaat en senator.

In verband met de wijzigingen, die de gevel van het "HOTEL REYLOF" in de loop van de tijd onderging, is het ongetwijfeld interessant kennis te nemen van een foto, die in 1907 verscheen in het Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, en die de toestand op dat ogenblik weergaf (Fig. 34). Op deze afbeelding stelt men een duidelijk onderscheid vast met de oorspronkelijke situatie zoals die is aangegeven op de modeltekening bij de bouwaanvraag (cfr. Fig. 33). Men ziet dat er links aan het "HOTEL REYLOF" een stuk werd toegevoegd; het gebouw telt niet meer acht maar tien traveeën.

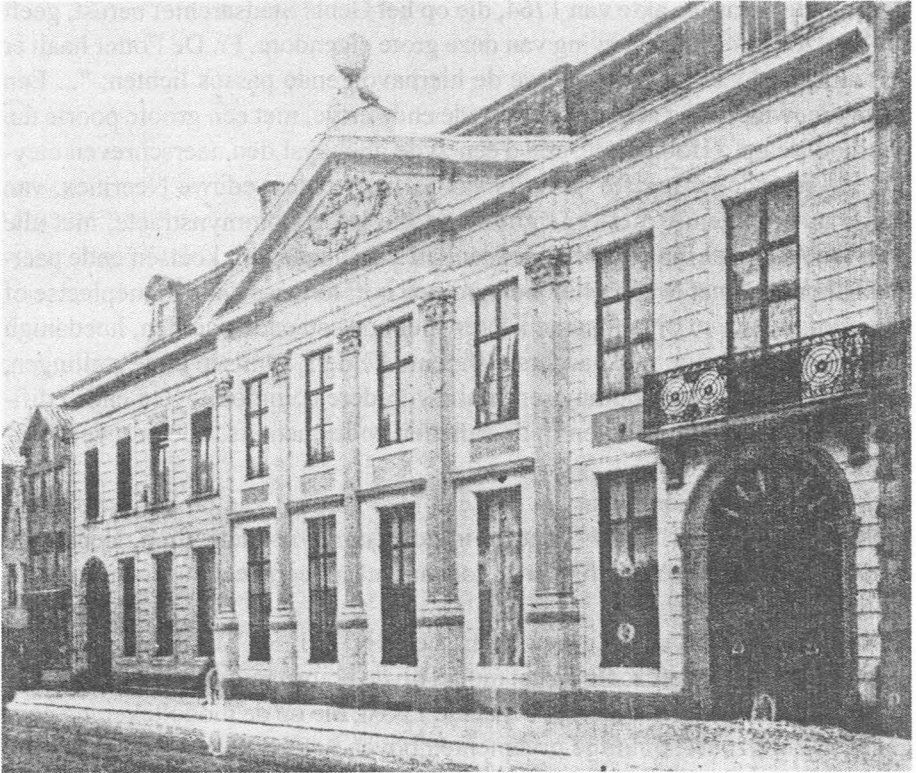

Fig. 34. Hoogstraat "Hotel Reylof", toestand 1907. Foto Bulletin Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1907.

Er is eveneens aan de linkerkant een rondboogvormige poort bijgekomen; de gevel is bepleisterd en het toegevoegd deel verschilt van de oorspronkelijke traveeën. Op het driehoekig fronton staat wel de wereldbol die later verdween. De foto van 1907 is ook nog interessant om een andere reden. Ze toont, links van het "Hotel Reylof" een pand van drie bouwlagen en drie traveeën onder een puntgevel en daarnaast een kleiner oud huis met een trapgevel. Vermelden we ook nog dat tijdens de periode 1919-1923 aan het bovenste gedeelte van het "Hotel Reylof" restauratiewerken werden uitgevoerd.

Zoals we hierboven reeds zegden, liet de Luikse Verzekering, die eigenares geworden was van het gebouw, in 1961 het "HOTEL REYLOF" herstellen en restaureren. Deze restauratie, die met zorgen en op oordeelkundige wijze gebeurde, gaf dit oud herenhuis, waarvan de gevel ontleisterd werd, een groot deel van zijn oorspronkelijke praal terug.

Wanneer men heden deze historische woonst bekijkt, komt men nog steeds onder de indruk van de prachtige gevel in natuursteen, waarin de rechte lijn, de evenwichtige opbouw, de mooie Corintische pilasters en het driehoekig fronton opvallende kenmerken zijn.

Fig. 35. Hoogstraat, "Hotel Reylof" en links deel van het gebouw van C.M. Gent. Eigen Foto, november 1994.

Fig. 36. Hoogstraat, "Hotel Reylof", binnenplaats, fonteinje. Eigen foto, 1994.

We geven hierbij een foto (Fig. 35) waarbij men het "HOTEL REYLOF" ziet zoals het er heden (Dec. 1994) voorkomt met aan de linker kant een deel van de gevel van het naburig gebouw van de "C.M. Gent", waarover we het reeds hadden. Men stelt vast dat van de oorspronkelijke acht traveeën van het "HOTEL REYLOF" er slechts zes als zodanig overblijven. Aan de linkerkant van de gevel werden twee van de aanvankelijk bij het Hotel Reylof horende traveeën ingelijfd bij het gebouw van de C.M. aan het nr. 38. De symmetrie in de gevel van het Hotel Reylof heeft daar wel onder geleden.

Wanneer men het "HOTEL REYLOF" betreedt, komt men langs een diepe en fraaie ingangspoort op een mooie, beplaveide binnenplaats. Ook de achtergevel met zijn uitgewerkte partijen: aan de ene kant een bepleisterde lijstgevel met driehoekig fronton onder mansarddak met dakkapellen, aan de andere kant een gevelpartij onder gebogen fronton, is als geheel bijzonder mooi.

Op de binnenplaats treft men schone versieringen aan, zoals wat eens een sierlijk fonteinje was met arduinverwerking tegenaan de muur (Oostkant) maar nog steeds bekoorlijk blijft door zijn mooie vormen (Fig. 36).

Fig. 37. Hoogstraat, Huis nr. (34-32-30) en links rondboogvormige poort van het Hotel Reylof. Eigen Foto, 1994.

Achteraan op de binnenplaats bevinden zich de aanhorigheden onder mansardedak met dakkapellen. Deze fraaie achterbouw geeft langs een grote poort uit in de Brouwersstraat.

Ook het interieur van deze herenwoning met o.m. een groot trappenhuis in Empire-stijl en typische ornamenten valt op.

Vermelden we hier tenslotte nog dat het "HOTEL REYLOF" in 1992 werd aangekocht door CM Gent waarvan de hoofdzetel naast de herenwoning gelegen is en waarover we het eerder gehad hebben.

Onmiddellijk naast het "Hotel Reylof" bevindt zich, met de nrs. 34, 32, 30, een grote, monumentale woonst, met bepleisterde, beschilderde en hoog versierde lijstgevel; onderkelderd; drie bouwlagen en vier traveeën, onder zadeldak met pannen, dagtekenend van het laatste deel van de 19de eeuw. De gevel van deze mooie woning heeft een breed balkon voor de middentraveeën; op de verdieping een gebogen fronton boven de vensters; bovenaan een kroonlijst met tandlijst op bewerkte consoles. Op de foto bij Fig. 37 ziet men de gevel van deze herenwoning en links nog de rondboogvormige ingangspoort van het "Hotel Reylof".

Ook dit pand bezit een in- en uitrij in de Brouwersstraat. Van daaruit ziet men de hoge achtergevel van de woning met twee grote gezandstraalde trapvensters. In dit herenhuis is thans de studie gevestigd van notaris W. Bostoen. Voorheen is daar de studie geweest van notaris J. Fobe. Merken we trouwens op dat de naam van de familie Fobe nauw verbonden is met deze imposante herenwoning aan de Hoogstraat.

Ook aan het nr. 28 in de Hoogstraat staat een grote, mooie, onderkelderde woning van drie en een halve bouwlagen, vier traveeën, met ontpleisterde gevel onder zadeldak met pannen. De aanvraag voor het herbouwen van een aldaar staand huis werd, met bijhorend ontwerp, in 1835 ingediend door de h. Jean-François De Cocq. Ook dit pand, waar Dr. Gombault woont, heeft een in- en uitgang in de Brouwersstraat.

Een andere grote en schone 19de-eeuwse woonst bevindt zich aan het nr. 24. Ze bezit een bepleisterde en beschilderde lijstgevel en is onderkelderd. Ze telt vier traveeën, drie bouwlagen, onder schilddak met pannen. Op de verdieping ziet men balustrades en boven de vensters is er een kroonlijst op consoles. Verder is er een rechthoekige poort met ijzersmeedwerk in een arduinen omlijsting. De bouwaanvraag in verband met deze grote woonst had betrekking op de heropbouw van twee huizen en werd in 1843 ingediend door J.C. Vanden Bossche. In dit pand, opgetrokken in neoclassicistische stijl, is de studie gevestigd van notaris Claerhout.

Zoals men kan vaststellen, is er in de bouwaanvragen van de 19de eeuw bijna steeds sprake van het "herbouwen" van een huis of van de verandering van een gevel, zonder dat men altijd weet welk soort pand er voordien stond. In sommige gevallen heeft men daar echter wel kennis van. Dit is onder meer zo voor

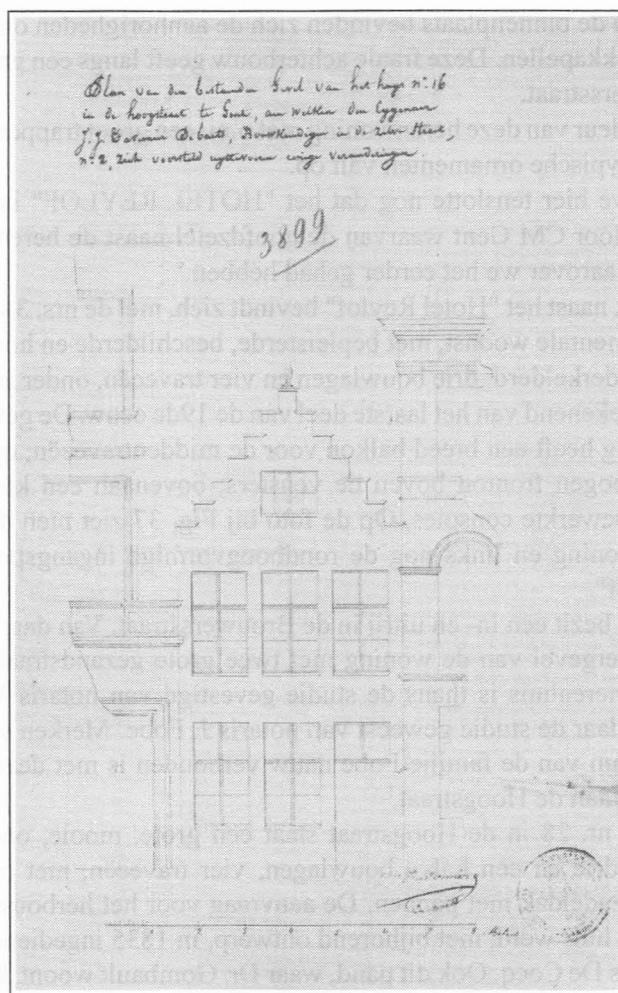

Fig. 38. Hoogstraat, Huis nr. 22, vroegere trapgevel. Stadsarchief Gent.

de woonst die nu ter sprake komt. Inderdaad, aan het nr. 22 bevinden we ons heden voor een bepleisterde en beschilderde gevel van drie en een halve bouwlagen en twee traveeën, onder zadeldak. De bouwaanvraag dateert van 1844 en werd ingediend door J.J. Tavernier-Debaets, eigenaar en bouwkundige. In de desbetreffende kaft op het Gents Stadsarchief vinden we echter een tekening, die het plan van de bestaande gevel toont waaraan de eigenaar dus in 1844 de gevraagde verandering zou laten uitvoeren. Het ging om een mooie trapgevel (Fig. 38) die, ingevolge de aanvraag van 1844, gesloopt werd. Op heel wat plaatsen zijn dergelijke verbouwingen voorgekomen. Veel typische 17de-eeuwse en 16de-eeuwse gevels zijn op die manier verdwenen en verloren gegaan.

Fig. 39. Hoogstraat, huizen nr. 20; nr. 18-10; en nr. 8-2; rechts op de foto met het gebouwencomplex op hoek Hoogstraat-Ramen. Eigen Foto, juli 1994.

Vlak daarnaast, aan het huidig nr. 20 in de Hoogstraat, verrijst een mooie, brede woning met bepleisterde en beschilderde gevel; drie bouwlagen, zes traveeën, afgedekt met kroonlijst onder zadeldak; rondboogvensters op de eerste verdieping, vensters met luiken op het gelijkvloers en een rechthoekige poort, zie foto bij Fig. 39.

De gevel, zoals die er thans voorkomt, dateert van 1829. In de loop van de maand mei van dat jaar werd voor het "huis nr. 14 staande te Gent in de hoogstraat, toebehorende aan den heer J. Van Den Bossche, thesaurier van het Bestuur van Weldadigheid" aanvraag ingediend voor: "1° Bouwing van een tweede verdieping versiert met Kroonlijst; 2° Veranderingen aan de Vensteropeningen der eerste bovenverdieping; 3° het maken van een vierkante Koetspoort". Ter illustratie geven we een foto van het bij de aanvraag gevoegd model, be-

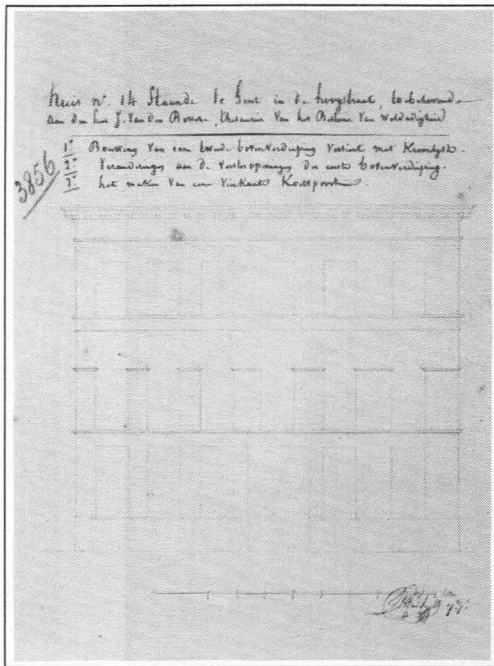

Fig. 40. Hoogstraat, Huis nr. 20. Bouwaanvraag en tekening 1829. Stadsarchief Gent.

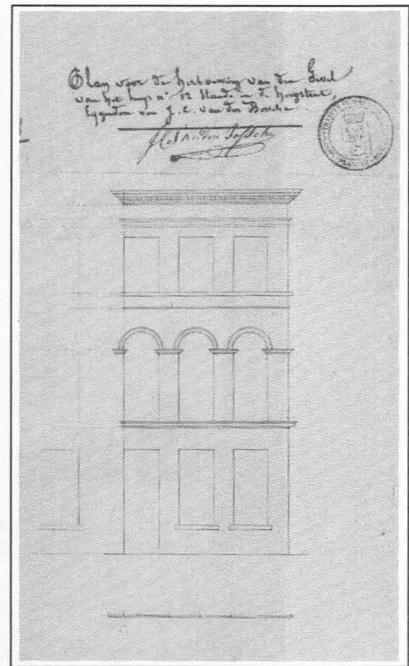

Fig. 41. Hoogstraat, Huis nr. (18-10), bouw-aanvraag en model 1838. Stadsarchief Gent.

rustend op het Gents Stadsarchief (Fig. 40). Dit model vertoont dus drie bouw-lagen en zes traveeën daar waar de gevel voordien slechts twee bouwlagen telde.

Wanneer men de voorgevel van de grote woning, aan het huidig nr. 20, en deze van het rechts ernaast gelegen huis, aan het huidig nr. 18-10, bekijkt, heeft men de indruk (zie foto bij Fig. 39) dat deze afzonderlijke woonsten ooit éénzelfde pand hebben gevormd. De gevels hebben een gelijkaardige architectuur; ze bezitten beide drie bouwlagen en eenzelfde afwerking op de verdieping. De gevels sluiten volledig bij elkaar aan.

Het betreft echter wel degelijk twee afzonderlijke huizen. Daar waar het eerste met de zes traveeën (met het vroeger nr. 14) in 1829 verbouwingen onderging, waarover we het hiervoor hadden, vroeg de heer J.C. Van Den Bossche in 1838 "l'autorisation de reconstruire sur ses anciennes fondations sa maison n° 12 sise rue haute le long de la route de 1ère classe n° 10 en cette ville"; "Plan voor de herbouwing van den Gevel van het huys n° 12 staande in de hoogstrate, Eigendom van J.C. Van Den Bossche". Op de foto bij Fig. 41 ziet men de modeltekening bij de aanvraag van 1838. De nieuwe gevel van het huis met het vroeger nr. 12 was qua bouwstijl in overeenstemming met deze van de woning aan het vroeger nr. 14 maar telde slechts drie traveeën.

Wat de stijl van deze beide gevels betreft, moet er worden op gewezen dat deze

zeer sterk beïnvloed werd door deze, die Joseph Kieckepeest, begrafenisondernemer maar ook ontwerper, in 1824 in zijn project voor de herinrichting van de Poel en de verfraaiing van het stadsbeeld had bedacht voor de aldaar op te trekken huizen. Zijn ideeën zette hij uiteen in zijn werk: "Den Ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen ofte Kasteelen in Spagnien" door de Ondernemer Kieckepeest. Ter gelegenheid van de tentoonstelling "Bouwen voor de Industrie" (1989) en van de aldaar voorgebrachte documenten en litho's van Kierdorff (Stadsarchief, Gent, Atlas Goetghebuer), heeft men zich van de invloed, die van het ontwerp van Kieckepeest voor de huizen op de Poel, op de hier ter sprake zijnde gevels (huidige nr. 20 en 18-10) in de Hoogstraat is uitgegaan. Ook van de invloed, die het ontwerp van dezelfde J. Kieckepeest later had, in 1904, toen de Poel werd verbreed en de doorbraak Hoogstraat-Poel werd verwezenlijkt. In het boek "Bouwen voor de Industrie" vindt men een veelzeggende afbeelding naar de litho van Kierdorff met betrekking tot het project betreffende de doorbraak tussen de Poel en de Hoogstraat.

In de mooie woning aan het huidig nr. 20 in de Hoogstraat waarover we het hier hebben, woont sinds 1919 de familie Cruyt, die circa 1930 ook eigenaar werd van het gebouw. Drie notarissen volgden er elkaar op: wijlen William Cruyt, de grootvader; de thans 87-jarige erenotar, die eveneens de voornaam William draagt en de zoon van deze laatste, de huidige notaris Bernard Cruyt. Mensen die zich steeds aan geschiedenis en oudheidkunde geïnteresseerd hebben. De grootvader was reeds in zijn tijd lid van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. De erenotar W. Cruyt en de notaris B. Cruyt zijn bovendien ook goed op de hoogte van de geschiedenis van onze Stad en van de meer plaatselijke historiek. Ik dank hen trouwens nogmaals langs deze weg voor de bereidwilligheid waarmee ze me te woord stonden en interessante gegevens verstrekten in verband met hun woning aan de Hoogstraat.

Het huis heeft een zeer oude kern. Vergeten we immers niet dat het in 1829 ging om veranderingen aan een bestaand pand.

In de mooie tuin met afhankelijkheden, oud koetshuis en oude stallen, heeft de heer Bernard Cruyt mijn aandacht gevestigd op wat wellicht overblijfselen zijn van de oude brouwerij " 't Lammeken" (15de-16de eeuw).

Fr. De Potter maakt er melding van dat in het deel van de Hoogstraat, gelegen tussen de Ramen en de Peperstraat, in de 15de-16de eeuw " 't Lammeken" stond: "Een brauwerije...gheheeten t Lammekin, metten lochtinghe ... buten Turrepoorten up de Hoochstrate ... achter uutcommende met eender poorten jnt straetkin mer Symoens de Lalaing huus was." (Act. en Contr. Keure, 1484-1485). Er zijn wel aanwijzingen voor dat men zich op de plaats bevindt waar eeuwen geleden " 't Lammeken" gelegen was. Verdere onderzoekingen kunnen daarover misschien definitief bescheid brengen.

Achteraan in de tuin heeft deze eigendom langs een grote en mooie rondboogvormige koetspoort een uitgang in de Brouwersstraat.

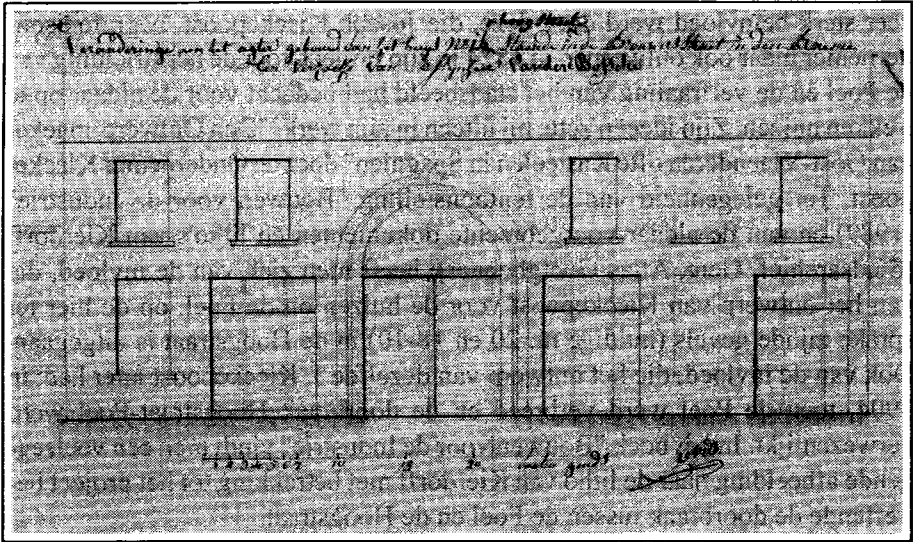

Fig. 42. Brouwersstraat, Aanvraag voor verandering aan het achtergebouw van het huis gelegen in de Hoogstraat (huidig nr. 20). September 1826. Stadsarchief Gent.

De achterbouw aldaar heeft een vrij oude kern. Er is een oudere muur geweest dan de thans bestaande. Men ziet trouwens aan de basis van de bouwlaag (kant van de tuin) nog stukken van de hardsteen waarin deze opgetrokken was.

In een al eerder in Ghendtsche Tydinghen verschenen bijdrage, die we hier reeds vermeldden (*), toonden we een foto van de grote koetspoort in de Brouwersstraat en van de kleine oude huisjes (nrs. 3 en 5, 7 en 9), die aan weerszijden ervan gelegen zijn.

Volgens de heer Bernard Cruyt zouden die huisjes een geheel gevormd hebben van vier kleine werkmanswoningen van het 18de-eeuwse type. In een ervan ziet men nog duidelijk het oude tussenschot in glas (een sas). Op het Gents Stadsarchief berust een aanvraag van 22 september 1826, ingediend door de heer Jean Van den Bossche, eigenaar zijnde van het "huys nr. 14 staende in de hoogstraete ... voor veranderinge aan het agter gebouw, staende in de Brouwersstraat ... omme nevens de aldaar bestaande ingangspoorte te maken drie woningen gelijkvormig en zoo als aangetoond is op de hier aangevoegde tekening". Een foto van deze tekening bij Fig. 42. Men zal dus wel opmerken dat op deze tekening slechts drie huisjes voorkomen van twee bouwlagen. Het kleine huisje, met het huidig nr. 3, komt er niet op voor. De ingangspoort zelf in de Brouwersstraat was ouder.

Het geheel, gevormd door die kleine werkmanswoningen, ontstaan uit de verbouwing van de achterbouw, en de grote rondboogvormige koetspoort, eigen-

(*) G. Broget: "Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" in: Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang 1994 nr. 2.

lijk een dubbele poort, biedt ook vandaag nog bouwkundig en historisch een interessante aanblik.

Vermelden we tenslotte nog, dat de woonst aan het nr. 20 in de Hoogstraat ook een mooi interieur en een stijlvolle meubilering bezit.

Vooraleer men het hoge en brede betonnen complex uit het begin van de jaren '70, aan de hoek met de Ramen, bereikt, blijft in de Hoogstraat (zie rechts op de foto bij Fig. 39) nog één woning, deze namelijk met de nrs. (8-2). Dit huis heeft een bepleisterde en beschilderde gevel, telt drie bouwlagen en drie traveeën, onder zadeldak met pannen. Op de bovenste verdieping bevinden er zich twee blinde vensters.

Op het Gents Stadsarchief berust de aanvraag, die op 18 juli 1863 werd ingediend door de heer Adolf Rousseau, woonachtig in de Hoogstraat aan het toenmalig nr. 10, met het oog op het aanbrengen van veranderingen aan de voor-gevel van het huis. Het bij de aanvraag gevoegd plan, dat ook de voorheen bestaande toestand weergeeft, laat zien dat daar voordien een trapgevel stond. Zo verdween ook daar weer een mooie, typische oude gevel. Moeten we nog zeggen dat het jammer was of volstaat het al?

De gelijkvloerse verdieping van het verbouwd pand onderging later nog een verandering waarbij een groot winkelraam werd aangebracht. Nadat het huis verschillende bestemmingen had gekregen en er onder meer een lijstenmaker had gewoond, was daar nog tot vóór enkele jaren een kleine antiekzaak gevestigd waar soms nog mooie zaken te zien waren.

Zoals we hebben kunnen vaststellen werd er in de loop van de 19de eeuw, ook in dit gedeelte van de Hoogstraat, gelegen tussen de hoek met de Ramen en de Peperstraat, aan de Noordkant heel wat verbouwd en veranderd en waren bovendien in de loop van de eeuwen veel panden verdwenen.

We hebben het daarover reeds gehad in een eerder geciteerde vroegere bijdrage maar volledigheidshalve moeten sommige zaken in het kort toch nog even in herinnering worden gebracht.

Aan de Noordkant was, volgens Fr. De Potter, vooreerst de brouwerij "den Lanteern" gelegen, bekend van de laatste jaren van de 14de eeuw: "Huus buuten der Torreporten ... wesende de bruwerie den Lanteern met eenen cleenen huusekin daar achter ... up dwater in de Ramen" (Act. en Contr. Keure, 1448-1449). Daarnaast was er een andere brouwerij "den Keerskorf", met een poort in de Ramen: "Twee husen metten lochtinghen, staende deene neffens andere up de Hoochstrate, deen de bruwerie den Keerscorf ende dander den Lantheeren" (Act. en Contr. Keure, 1518-1519).

Het hoekhuis van de Ramen, aan de Oostzijde, werd in de 15de eeuw aangeduid met de naam "t Scaec" (Weezenboek, 1497-1498); later "Hemelrijcke", stove in 1565, en "het Schip" (1665). Dicht daarbij lag ook "de Mande" (1436). Het hoekhuis van de Ramen, aan de Westkant, kwam voor zonder benaming terwijl het volgende de naam droeg van "den Deutschen Leghere" (Act. en

Contr. Gedeele, 1602-1603). Aan de Westkant van "den Duutschen Leghere" bevond zich in 1610 de herberg en "hostelrij de Zwane".

Op een stuk grond, toebehorende aan ser Daneel de Ruddere stond "het Hoghehuus"; "Huus, heet tHoghe Huus, buten torre, up ser Daniels Rudders erve" (Weezenboek, 1365-1366). In dat "Hoghe Huus" woonde in de loop van de 14de eeuw de familie Goethals. Een lid van die familie, namelijk Hendrik Goethals, werd in 1358 of 1359 vermoord. In de loop van de 16de eeuw werd de oude grote woning eigendom van de kruidenier Jan Verrekens, zo schrijft De Potter. In 1583 werd ze verkocht aan Huibrecht Eecman en in 1630 behoorde ze toe aan Antoon Van Daele.

In dit deel van de Hoogstraat lag ook de brouwerij "ten Vaenkine", vermeld in een Schepenenacte van 1368. Er was in de 15de-16de eeuw ook "t Lammenken", eveneens een brouwerij, maar daarover hebben we het gehad toen we handelden over de woning met het huidig nr. 20 aan de Hoogstraat.

Brouwerijen ofte herbergen waren er in de Hoogstraat in de loop der eeuwen zeker niet te kort; ook niet in de omgeving van de toenmalige "Lazarie" en al evenmin in de buurt van de beruchte "Coyers steghe".

Uit wat we schreven blijkt dat het bouwkundig uitzicht van de Hoogstraat in de loop van de 18de en van de 19de eeuw opmerkelijk veranderde, zij het dan dat de wijzigingen in de loop van de 19de eeuw een ander karakter hadden en van een andere aard waren dan die van de 18de eeuw. De 19de eeuw bracht voor de omgeving ook nog andere wijzigingen.

Rond de helft van de vorige eeuw werden aan de Houtlei, nabij de Poel en de Hoogstraat, de laatste overblijfselen van de Torrepoort afgebroken; volgens sommige auteurs in 1840-1841, volgens anderen in 1852. In de loop van de 16de eeuw waren echter reeds een toren en een deel van de poort met de grond gelijk gemaakt. Eerder had reeds Keizer Karel in 1540 bevel gegeven om ook de Torrepoort te ontmantelen maar wegens de buitengewone stevigheid van de constructie had men toen die poging moeten staken. De poort was weerbarstig en weerstond de Keizer.

Zoals we reeds schreven werd in de loop van de jaren 1860 de Torenbrug, die van oudsher de verbinding uitmaakte tussen de Poel en de Hoogstraat, verbreed teneinde de verkeersafwikkeling tussen beide te verbeteren. In 1882 werd ze nog hersteld. Na de demping van de Houtlei in 1898-1899 werd de brug in het begin van deze eeuw gesloopt (1903). Met de verbreding en de heraanleg van de ingang van de Ramen, kant van de Hoogstraat, sneuvelden er ook daar nog enkele mooie panden.

In het laatste stuk van de Hoogstraat, tegen de hoek met de Ramen, daar waar thans het hoge en uitgebreide betonnen gebouw verrijst, dat er begin van de jaren '70 werd opgetrokken, stonden destijds nog een paar oude woningen.

Het hoekhuis Hoogstraat-Ramen had een bepleisterde gevel. Het was een oud, sfeervol pand met een poortje in de Ramen. Daar had vroeger nog een kruiden-

nier en spekkenbakker zijn zaak gehad; later kwam er in de loop van de dertiger jaren een groenten- en fruitwinkel, die er bleef tot aan het begin van de jaren '70.

Naast het hoekhuis stond in de Hoogstraat een vrij grote woning waar destijds twee dokterspraktijken elkaar hebben opgevolgd, eerst was er deze van wijlen Dokter Mathys en daarna die van Dokter L. Rysenaer.

De gevel van het verder gelegen huis had in de loop van deze eeuw verbouwingen ondergaan waardoor zijn oorspronkelijk karakter volkomen teloor was gegaan.

We vermelden hier terloops nog dat op het einde van de 19de eeuw het huis, met het toenmalig nr. 6, bewoond door Em. Van Crombrughe, glas- en versieringschilder en dat in het eerste decennium van deze eeuw in datzelfde pand Ach. Ysabee, Directeur van de Academie te Aalst, verbleef.

Begin van de jaren '70 werd dan aan de hoek van de Hoogstraat en van de Ramen de betonnen mastodont van vijf bouwlagen en een dakverdieping opgetrokken die aan de kant van de Ramen doorloopt tot aan de hoek met de Brouwersstraat. Architectonisch past dit gebouw helemaal niet in het kader van de Hoogstraat. Het verstoort en schaadt een mooi en historisch stadsbeeld.

We keren het gebouw de rug toe en vooraleer de Hoogstraat te verlaten, kijken we toch nog even naar de overkant waar, aan de hoek van de Oude Houtlei en van de Hoogstraat, de omvangrijke en mooie restauratie aan de gang is waarover we het in het begin van deze bijdrage hadden.

Zo zijn we aan het einde gekomen van onze tocht langsheen de Hoogstraat, ooit ook "De Groete Strate Buten Turre" en "De Rechte Strate buuten der Torreporten" genoemd. Een mooie, bedrijvige maar ook verkeersdrukke straat waar men, sinds de heraanleg van het wegdek in 1988, goed uit zijn ogen moet kijken en soms voor zijn leven moet springen om niet onder een razend snelle wagen terecht te komen of ondersteboven gereden te worden door een zwaar-gehelmde motorracer. Want ook dat behoort, in het laatste stukje van onze 20ste eeuw, tot het dagelijks leven in de Hoogstraat. Maar niet enkel daar; ook elders is dat zo. Het maakt het leven in onze steden trouwens moeilijker en onveiliger.

Tijdens onze wandeling herinnerden we in het kort aan enkele episodes uit de rijk gevulde geschiedenis van de "Hoghe Strate". We hadden het over bepaalde gebeurtenissen, die er zich in de loop van de eeuwen afspeelden; ook over de mensen die er gewoond, geleefd en gewerkt hebben. We hebben dat gedaan zonder evenwel het heden te vergeten dat we getracht hebben, anno 1994, min of meer in beeld te brengen.

We hebben gevels van verschillende bouwstijlen, gespreid over vele eeuwen, bekeken. We hadden het over oude herenwoningen, prachtige residenties, kloosters en kerken en over een Leprozerij. Ook over kleinere huizen, over een middeleeuws steegje, dat veel verschillende en soms vurige namen droeg, en over twee kleine beluikjes.

Een aantal mooie gebouwen zijn bewaard gebleven en werden, dank zij de goede zorgen van de eigenaars in de loop van de jaren gerestaureerd. Ze vonden een groot deel van hun vroegere glans terug.

We zijn herhaaldelijk in de gelegenheid geweest te spreken met bewoners van de Hoogstraat, die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het pand dat ze bewonen, die bezorgd zijn om het behoud en de vrijwaring ervan en daartoe ook inspanningen leveren. Die mensen dragen in belangrijke mate bij tot de instandhouding van een deel van het historisch bouwkundig patrimonium in onze Stad.

Sommige gebouwen verdienen een beter lot dan datgene dat hen tot op heden beschoren bleef en zouden een beurt moeten kunnen krijgen.

Andere zijn helaas teloorgegaan alhoewel er zich achter een soms eerder naamloze gevel nog waardevolle overblijfsels van een groots historisch verleden bevinden die zouden moeten kunnen gered worden.

We hebben spijtig genoeg ook moeten vaststellen, dat de architectuur van sommige hedendaagse gebouwen en complexen in de Hoogstraat zich niet heeft weten te integreren en er niet in geslaagd is zich aan te passen aan het karakter en het profiel van deze mooie straat met een reëel historisch verleden.

Op grond van sommige vaststellingen, die we hebben gedaan, menen we ook te mogen zeggen dat een aantal panden in de Hoogstraat voor verder onderzoek in aanmerking komen en dat dit wellicht interessante en mogelijks zelfs verrassende resultaten kan opleveren. Misschien komen we daar nog wel eens op terug.

Ons slotwoord is er een van welgemeende dank aan al diegenen in de Hoogstraat en daarbuiten, die ons steeds vriendelijk te woord hebben gestaan; die ons soms zeer nuttige informatie verstrekten; die ons toegang verleenden tot hun woonst en ons zelfs in een aantal gevallen interessante dokumentatie of fotografisch materiaal ter hand stelden.

Aan allen nogmaals onze zeer oprechte dank.

Gent, december 1994

G. BROGET

Dr. juris

Lic. B. & S.

BIBLIOGRAFIE

- Bergmans P. - Un poète latin gantois du XVIIIe siècle; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 15de jaar, nr. 1, 1907.
- Blockmans Dr. Fr. - Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1302, Antwerpen 1938.
- Bonenfant-Feytmans A.-M. - Note sur deux léproseries Terbank (Louvain) et Gand - Information bibliographique; in: Annales van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis, I, 1963.

- Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen: dl. 4nb Z.W., Hoogstraat, 1979.
- Broget G. - Toen Wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver Verleden blootlegden; in: Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang, 1991, nr. 5.
- Aan de Houtlei Vroeger en Nu; in Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang, 1993, nr. 1.
- Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen"; in Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang, 1994, nr. 2, 3.
- Celis G. - Beschrijving van Gent; Gent 1920.
- Claeys Pr. - Maisons particulières et Monuments publics portant une date dans leurs façades ou pignons; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 15de jaar, nr. 7, 1907.
- Decavele Joh. - De Oude Houtlei: Vest en Vestingmuur; in: Toerisme in Oost-Vlaanderen, 20ste jaargang, Sept.-Okt. 1971, nr. 5.
- De Herdt R. - Een Hollands Soldaat penseelt Gent; Uit de Atlas Goetghebuer; Stichting Mens en Cultuur, Gent, 1989.
- Demey Ant. met medewerking van Dubois M. en Poulain Norb. - Interbellum Architectuur in Oost-Vlaanderen; Open Monumentendag 9 September 1990, Gent 1990.
- De Potter Fr. - Gent van den oudsten tijd tot heden, Eerste deel, Zevende deel, Achtste deel, Gent.
- De Pue P.J. - Het Huidig Dominicanenklooster te Gent; Gent, 1984.
- Deseyn G. - Gids voor Oud Gent.
- Deseyn G. in samenwerking met Fr. Adriaenssen en Joh. Van de Wiele; Bouwen voor de Industrie; Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gent, 1981.
- Despretz A. - De Instauratie der Calvinistische Republiek (1577-1579); in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks Deel XVII, 1963, Gent, 1963.
- Esther J.P. - Orde en Maat in het Gentse Classicisme - De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen; in: Stadsarcheologie Bodem en Monument in Gent, 1990, jg. 14 nr. 1.
- Fris V. - Bibliographie de l'Histoire de Gand; A. De Tavernier, Gand 1921.
- Les accroissements et les transformations de la superficie bâtie de Gand au XIXème siècle.
- Bibliographie des ouvrages concernant l'histoire locale de Gand, de M. Prosper Claeys; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 18de jaar, nr. 2, 1910.
- Een treurige bladzijde in de Gentsche Kunstgeschiedenis; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 19de jaar 1911 nr. 1.
- Gent Steenrijk
Gentier J. - Tijdschrift - Bijdrage over de Hoogstraat.
- In de Voetsporen van St. Michiels; in: Kroonblaadje, 11de jaargang, 1989, nr. 1.
- Gysseling Maur. - Gent's vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen; Standaard Boekhandel, 1954.
- Corpus van Middel nederlandse Teksten (tot en met het jaar 1300); Uitgegeven door Maurits Gysseling; Reeks I: Ambtelijke Bescheiden; Martinus Nijhoff's-Gravenhage 1977.
- Kenis P. - Historische Verhalen; Boekhandel Rombaut-Fecheyr Gent 1944.
- Kluyskens P. - Olivier Reylof en zijn Hotel in de Hoogstraat; in: Ghendtsche Tydinghen, 13de jaargang 1984, nr. 6.
- Laleman M. Chr. - Steenhouwer Nicolas Paternotte; in: Stadsarcheologie Bodem en Monument in Gent, 1989; 13de jaarg. nr. 1.
- Maes D. - Toen de Rode Haan ook te Gent kraaide; in: Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang, 1991, nr. 2.

- Nève de Mévergnies J.E. - Gand en république, La Domination Calviniste à Gand (1577-1584); Gand, 1940.
- Schönfeld M. - Wegnamen. I. Oudheid en vroege Middeleeuwen; in: Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, drie en dertigste jaargang, 1957, 2-3.
- Steels M. - De Cholera-epidemie van 1866; in Ghendtsche Tydinghen, 1979, 8ste jaargang, nr. 5.
 - Gent in 1868; in: Ghendtsche Tydinghen, 1980, 9de jaargang nr. 1.
 - Gent in 1874; in: Ghendtsche Tydinghen, 1981, 10de jaargang, nr. 2.
 - Geschiedenis van het stedelijk onderwijs te Gent 1828-1914; Gent 1978.
- U.Z. Gent - 8 Eeuwen Gentse Ziekenhuizen; Univ. Z.G. Dienst Public Relations, Gent 1993.
- Van Gent M. - Prosper Claeys; in: Ghendtsche Tydinghen, 1975, 4de jaargang, nr. 1.
- Marcus van Vaernewyck - Van de Beroerlicke Tijden in die Nederlanden en voornamelijk in Ghendt (1566-1568).
- Van Wesemael M. - Het Gentse Carnavallied aan het woord; in: Ghendtsche Tydinghen, 6de jaargang 1977.
- Wyffels A. - De Hoogstraat en Omgeving destijds, Ten geleide (bij Catalogus); Gemeentekrediet van België, Gent, 1967.
- Stadsarchief Gent - Bouwaanvragen, Modellen en Tekeningen.
 - Atlas Goetghebuer.
- Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten Gent.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 128

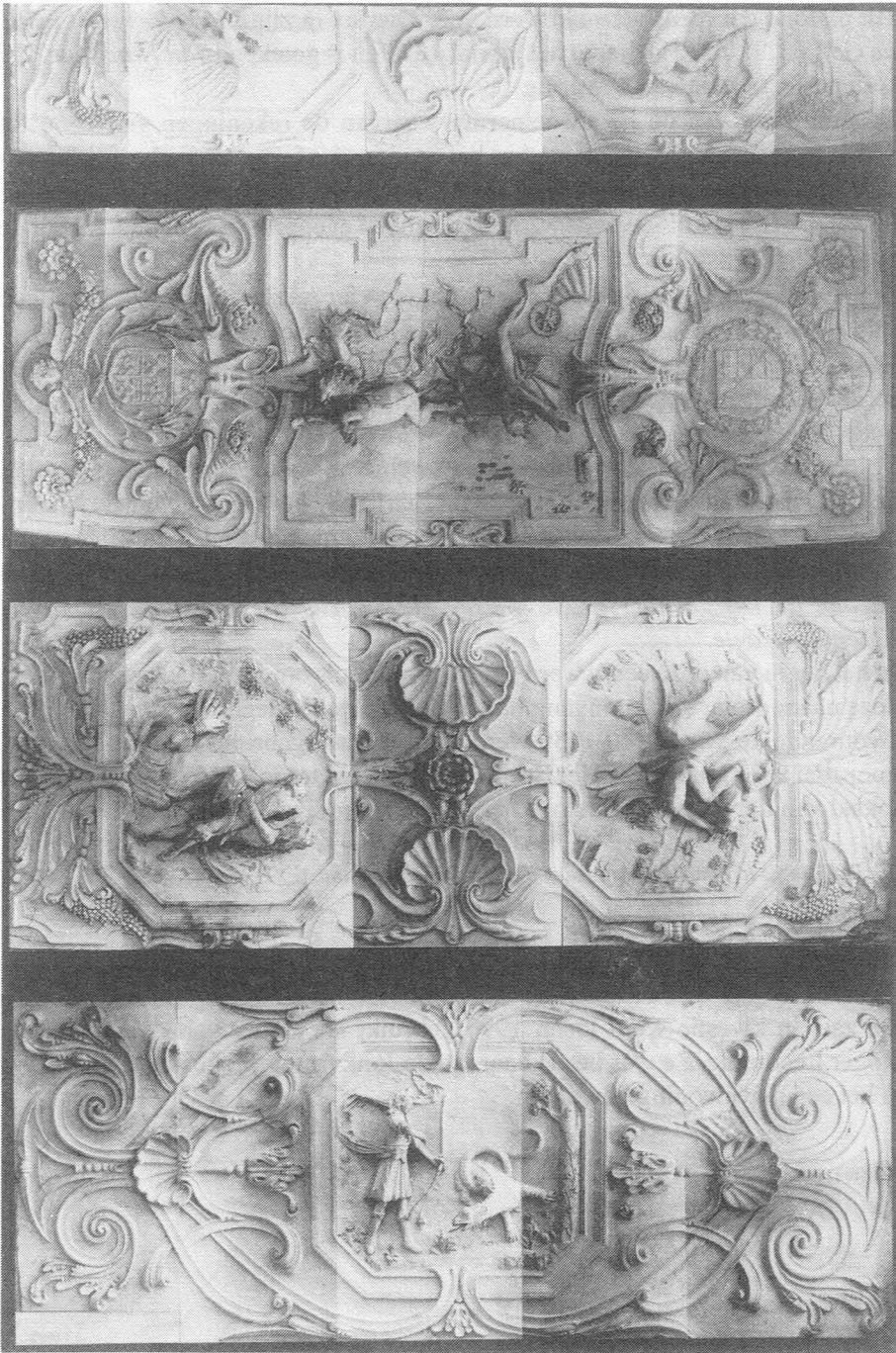
Op 16 oktober 1899 stelde Prosper Claeys in de rubriek "Beeldhouwwerken - Onderbergen, nr. 12 - XVIIe eeuw (1673)" in het Frans een fiche op over het

Plafond van het oud Brouwershuis

In de grote zaal van het oud Brouwershuis dat nu dient als werkplaats kan men een eigenaardig plafond zien, gemodelleerd in gekleurde stuc en versierd met beelden in reliëf. Hij is verdeeld in vijf vakken.

Het middenste stelt Phaeton voor die uit zijn wagen geslingerd wordt. Langs een zijde heeft de kunstenaar het blazoen van de Brouwersnering uitgebeeld, langs de andere kant het wapen van Pierre della Faille, Heer van Eeklo en van Assenede, Eerste Schepen van de Keure.

De andere onderwerpen werden ontleend aan de mythologische legenden en de twaalf werken van Hercules. Zij stellen namelijk de Leeuw van Némee voor, de Stier van Marathon, de Hydra van Lerna, de Nederlaag der Amazonen enz. De kenmerken van de Brouwersnering zijn nog eens afgebeeld in het vak aan het uiteinde van de zaal. De figuren, kenmerken en wapens worden omringd door een grote variëteit van ornamenten.

Fragment van het plafond van het oud Brouwershuis.

Dit plafond dat reeds vermeld werd door Diericx in zijn *Mémoires sur la ville de Gand* (t. II, p. 221) draagt het jaartal 1673 en is getekend *Jan Hanssche*. Hij is in perfecte staat van bewaring.

De archieven van de Brouwersnering waarvan de rekeningen van 1666 tot 1678 ontbreken, zijn neergelegd in het Stadsarchief. Zij leveren ons geen enkele inlichting nopens de vervaardiging, noch over de omstandigheden onder dewelke het werk uitgevoerd werd. Wij hebben evenmin iets gevonden over de auteur, Jan Hanssche.

Stippen wij aan dat een dergelijk plafond, de vier seizoenen voorstellend, een salon versiert van het huis gelegen op het Gouden Leeuwplein, Nr. 3.

Het lokaal van de Brouwersnering dat heden ingenomen wordt door de caroserie Pulinx, was gelegen in de Onderbergen, tegenover de ligging van de oude Dominikanenkerk die afgebroken werd in 1860.

Volgens de akte, neergelegd in het Staatsarchief te Gent (Annonciaden, bundel nr. 2) kocht de Brouwersnering op 28 februari 1637 het klooster van de Annonciaden gelegen "*ten voorhoofde onderbeerghen recht over het clooster vande Predicheeren, van voren tot achter ende besloten tusschen de straete ghe-naempt de Waeghenaerstraete gheseyt de Swartesusterhuysstraete ende de Eglentierstraete.*"

In het begin van deze eeuw werd het Brouwershuis omgezet in een herberg die deze naam droeg en zijn ingang had in de Zwarte Zusterstraat.

Gedurende de jaren 1820-1830 werd de grote zaal gebruikt als openbare verkoopzaal voor meubelen. Het Brouwershuis werd tot in 1855 ook gebruikt als lokaal van de vrijmetselaarsloge *la Félicité Bienfaisante*.

Cf. *Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand*, t. VII, p. 280.

Naschrift

De zaal in kwestie werd tot in 1990 gebruikt als atelier van de Parfumerie Roger Lecompte. Ze was bereikbaar via de Jonkvrouw Mattestraat. Sindsdien is het een privéwoning geworden.

GÊNSCHE PRÂOT

Over lange, lange jaore lag 't er nen êwen burgemîester van tege Gent op stirve. Hij was zonder famielde in en hao niemand anders om hem te verzorgen of zij meisse in zijnen êwe koetsier Jan.

Aos den dokter binne kwam stonden ze alle twîeë aan zijn bedde te krijsche. Z'hâon toch zûuveel liefde veur hulderen bâos; want hij hâod hulder g'hîel zijn fortune bezet; mâor z'hâon hem moete belove van mee malekâore te trêwe.

Da was nu 't kleinste; want ze waore g'hîel goed aan malekâore gewend.

- Aach Hîere, zeien z'alle twîeë, 't es wrîed wa da dienen duts afziet.

Den dokter schuddege zijn hûufd:

- 'k En mag hier niemîer wiggâon, zeid hij, want hij kan alle minute zij maoge kîere. Meiske, zeid hij, geeft hem mâor de kisse in zijn hande, in gij, Jan wâormt mâor 't waoter veur hem af te legge. Da was in dienen tijd nog de mode dan de meinsche mee en brandende kisse in hulder hand stierve.

Achter ne zekeren tijd zei den dokter:

- Diene veint hêe verduveld en hard leve. Bezie da ne kîer, g'hîel die kisse est hâost opgebrand in hij es nog nie dûud.

Jan, die zuust binnen kwam, hao da g'hûurd. Hij zettege zij waoter neere in liep nâor 't bedde.

- Allee, Burgemîester, riept hij ezûu, hâost i en beetse of ge gâot i pûute nog verbrande.

DIT BESTAAT NIET MEER

Produits Chimiques Hofman op het Garenplaatske.. Dit was te mooi om het niet te slopen. Men is progressief of men is het niet. Foto: Copyright A.C.L. Nr. 33421.

AANVULLENDE LEDENLIJST

2911. BUYSSE J.-P. , Koning Albertlaan 44, 9000 GENT
2912. PECKSTADT E., Bosstraat 5, 9830 SINT-MARTENS-LATEM
2913. Mw. CLEMENT F., Roosakker 34, 9000 GENT
2914. Mw. DEBLOCK Chr., Europalaan 2, 9000 GENT
2915. Dr. DE VOS P., Beverestraat 117, 9700 OUDENAARDE
2916. DISCART J., Paviljoenweg 26, 9040 SINT-AMANDSBERG
2917. MARTENS Fr., Oudewal 10, 9030 MARIAKERKE
2918. MOORTGAT L., Sint-Dorotheastraat 17, 9040 SINT-AMANDSBERG
2919. Mw. HULPIAU-THIENPONT, Hof ter Mere 24, 9000 GENT
2920. VAN MALDEGHEM G., Pieter Van Vynckestraat 11, 9032 WONDELGEM
2921. E.H. LAMMENS L., Sint-Salvatorstraat 26, 9000 GENT
2922. E.H. TOONEN A., Sleepstraat 216, 9000 GENT
2923. AUDENAERT L., Walbosstraat 28, 9070 DESTELBERGEN
2924. ALBESSART A., Mellestraat 56, 9050 GENTBRUGGE
2925. MERTENS R., Graaf van Vlaanderenplein 6, 9000 GENT
2926. MULLER J., Ekkergemstraat 26, 9000 GENT
2927. Mw. BUYSSE G., Stoppelstraat 110, 9000 GENT
2928. KONINKLIJKE UNIE VAN DE MIDDENSTAND, Hoogstraat 13, 9000 GENT
2929. PERNOT A., Gerard Mercatorlaan 11, 1780 WEMMEL
2930. VAN LANCKER M., Henri Storystraat 45, 9030 MARIAKERKE
2931. Mw. GERMONPRE-STROBBE, Sint-Simonstraat 10, 9050 GENTBRUGGE
2932. EVERAERT G., Begijnengracht 81, 9000 GENT
2933. MANESSE M., Jupiterstraat 3, 9030 MARIAKERKE
2934. Dr. SANDYCK C., Vogelwikkestraat 9, 9940 EVERGEM
2935. Mej. VAN BEVER L., Emiel Claeyslaan 33, 9050 GENTBRUGGE
2936. VAN BOCXSTAELE R., Archimedeslaan 14, 2650 EDEGEM
2937. ROGGE M., Schaliestraat 71, 9000 GENT
2938. SCHEIRE A., Boulevard Robertval 681, LONGUEUIL QUEBEC (CANADA)
2939. Mw. DE BAETS M., Biest 18, 9040 SINT-AMANDSBERG
2940. EVERAERT W., Langeboomgaardstraat 28, 9000 GENT
2941. GLAS J., Staatsbaan 30, 2360 OOST-TURNHOUT
2942. FIERENS P., Paul Fredericqstraat 84 - bus 1, 9000 GENT
2943. MEULEMAN H., Zandstraat 67, 9032 WONDELGEM
2944. DE BROE L., Overmeers 2A, 9840 DE PINTE
2945. GOEMINNE J., Bellemstraat 57B, 9880 AALTER
2946. HUBLAU J., Adolf Samuëlstraat 15, 9050 GENTBRUGGE

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De Heer **Etienne Hublau** schreef ons:

"Met veel genoegen heb ik de "Ghendtsche Tydinghen" Nr. 5 ontvangen en met spanning gelezen. Proficiat voor het geheel, maar bijzonder voor de "Hommage aan Romain Deconinck" die heel geslaagd in beeld is gebracht, en die voor de toekomst een waardevol document zal blijven.

In verband hiermee en als vervollediging van het historisch gegeven zou het misschien wenselijk geweest zijn dat de namen van de op de foto afgebeelde personen zouden vermeld geweest zijn.

Namelijk van links naar rechts:

Raoul Roelandt, acteur Deconinckberen.

Mevr. Vera Verschueren.

Mevr. Yvonne Verschueren (artiestennaam Yvonne Delcour). Weduwe Romain Deconinck.

Mevr. Miep van den Berg, secretaris-penningmeester van het "Gents Volkstoneel vzw."

Wij danken de Heer Hublau voor deze zeer nuttige aanvulling.

Naar aanleiding van de artikelenreeks van de Heer G. Broget over de Hoogstraat en meer bepaald over het huis op de hoek van de Hoogstraat en de Holstraat, schrijft **Mevrouw M. Steels** ons het volgende:

"In de jaren dertig noemden wij dit huis "Bij het Coiffeurke", misschien wel omdat er toen daarnaast in de Hoogstraat een barbier woonde met als uithangbord de bekende koperen half-maantjesschotel.

" 't Coiffeurke" was een papierhandel uitgebaat door 2 juffrouwen (in onze tienerogen al redelijk oud); 2 uitstalramen, een in de Hoogstraat en een in de Holstraat zorgden voor de nodige reclame.

Indien ik mij niet vergis was de ingang deur gelegen in de Holstraat (daar ben ik niet zeker van, want ik spreek van vóór 60 jaar!).

De winkel zelf was niet zeer groot, maar het was er zeer gezellig en er hing een speciale geur van al dat schoolgerief.

Wij konden er alles kopen, wat wij dan ook deden - misschien wel eens nutteloos - alleen al om een babbeltje te slaan met één van de vriendelijke juffrouwen. Als ons tekengerief: houtskool, potloden in diverse kleuren, kleurkrijtjes, verschillende soorten pennen, duivenpluimen om gomrestjes te verwijderen (die roken slecht en moesten vlug vernieuwd worden).

Fondpapier voor onze albums. Voor tekenpapier was ik een goede klant, want tekenen was nu niet mijn beste vak!

Misschien zullen andere Gentenaars " 't Coiffeurke" ook gekend hebben en mijn relaas aanvullen. U ziet het, bij het lezen van G.T. kan onze jeugd opduiken en komen wel eens goede herinneringen boven."

De Heer **Daniël Van Ryssel** werkt aan de samenstelling van een lexicon over plastische kunstenaars (schilders-beeldhouwers) uit de regio Gent. De kunstenaars moeten geboren zijn tussen 1800 en 1940. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen beroeps en amateurs.

Hij beschikt thans reeds over gegevens van 3.500 schilders en 1.000 beeldhouwers. Gegevens over minder bekende figuren zijn echter moeilijk of helemaal niet te achterhalen.

De hulp van iedereen die kan en wenst mee te werken om het lexicon te vervolledigen, wordt bijzonder op prijs gesteld.

Daniël Van Ryssel, Meierij 99, 9050 Ledeberg. Tel. 231.65.24.

Vraag van de Heer **Erik Schepens**: "Bij mijn onderzoek naar de ontginning of in cultuur brengen van de *vague plaetse den Aenhault* te Destelbergen (tweede helft 17de eeuw) word ik geconfronteerd met het woordgebruik *pacht* en *huur*.

In een opsomming van de eigenaars en gebruikers van gronden, palend aan of in de onmiddellijke omgeving van de Haanhout, maakt de opsteller van de lijst (63 personen) klaar en duidelijk onderscheid tussen gepachte en gehuurde gronden. Waarom dit onderscheid?

Zelf denk ik dat pachten eventueel betrekking kan hebben op die gronden die door een uitbater van een (groot) pachtgoed worden bewerkt en het *huren* eerder betrekking heeft op een eerder kleine uitbating! Alhoewel soms tot 17 bunder wordt *gehuurd*.

Kan er iemand licht in deze duisternis laten schijnen?

EEN BUITENKANSJE VOOR BELANGSTELLENDEN

In G.T. 1995 - Nr. 3 - pp. 170-171 drukten wij een lijstje af van boeken die konden bekomen worden in het Documentatiecentrum met een korting van 20%. Daarbij werd als uiterste datum vermeld: eind juni.

Wij zijn blij te kunnen mededelen dat deze beperking weggefallen is, men kan dus nu nog profiteren van dit aanbod.

VRAAG EN ANTWOORD

De Heer **P. Spanoghe** (Vosselare) zegt: "de Gentse kunstschilder Clément De Porre maakte etsen van Gentse stadsgezichten en zijn volk. Hij was o.a. woonachtig te Ledeberg, Brusselse steenweg.

Hij vraagt: wie heeft inlichtingen of is geïnteresseerd in deze kunstschilder(s) (familie)?"

Vraag van **Mevrouw Suzanne Halsberghe-Coutteel**: "Kan iemand mij zeggen aan welke familie het hierbij afgebeeld blazoen toebehoort?"

Het hangt in de St-Niklaaskerk. Volgens Pastoor Van der Stelt bestaat er geen lijst van blazoenen. Onbegrijpelijk, want in andere parochies bestaan er wél lijsten. Het kan van een persoon zijn die hier begraven werd maar buiten de stad woonde.

BIBLIOGRAFIE

Een niet te missen boek is **"Jacob Van Artevelde. Het zevenjarig Bewind van de Wijze Man van Gent. 1338-1345. Met wandelgids"**.

Deze uitgave bestaat uit 3 delen:

1. Een biografische schets door Stadsarchivaris Johan Decavele.
2. Verkenning van het Gent van Jacob Van Artevelde.

Daarin maakt Carine Van Bruwaene ons vertrouwd met het Gent waarin Jacob Van Artevelde leefde.

3. Een stadswandeling onder de leiding van de ervaren stadsgids Luc Lekens die ons brengt langs straten, pleinen, huizen die een belangrijke rol gespeeld hebben in het leven van Jacob Van Artevelde.

Formaat 27 x 21 cm. 64 bladzijden. Een 60-tal afbeeldingen met op de kaft een prachtige kleurenfoto van het standbeeld van Jacob.

Prijs die niemand kan afschrikken: 150 fr. Onder meer te bekomen in de Infocrypte van het Stadhuis.

Uitgeverij "De Klaroen" in Nazareth is gestart met de uitgave van een serie "Gentse Wijken van vroeger".

Deel 1 is nu verschenen, nl. **"De Brugse Poort"**. Het is van de hand van Brugsepoortenaar Philippe Bockstael.

Het is een boek geworden van formaat 21 x 29,7 cm. dat 128 bladzijden telt en 220 foto's bevat. Het zou evenwel verkeerd zijn het enkel maar te beschouwen als een kijkboek. Bij iedere foto staat een interessante uitleg. Een boek vol souvenirs voor oude Gentenaars en boeiende ontdekkingen voor jongeren.

De prijs is 1.300 fr. wanneer het afgehaald wordt bij de auteur in de Meibloemstraat 115. Kan ook opgestuurd worden mits overschrijving van 1.435 fr. op de rekening Nr. 890-7140479-49.

Ter gelegenheid van de zeer merkwaardige tentoonstelling die doorging in de St-Pietersabdij verscheen **"De Stoutmoedige Diefte van het Lam Gods. Zestig jaar speuren naar de Rechtvaardige Rechters."**

In deze uitgave spreekt men van een "brochure". Volgens ons geeft het woord "boek" beter weer waarover het gaat. Immers, formaat 29 x 20,5 cm. - 80 bladzijden. Meer dan 40 afbeeldingen. Interessante teksten. Zijn prijs van 250 fr. zeker waard.

H.C.

zet vandoage": op zijn paasbest zijn.

Van iemand die vaak "zijn klierkasse" an dee" zei men: "Hij es gelijk Verbeke: de zondag gelijk in de weeke!" Wanneer men er echter sjofel bijliep zei men: "hij hee zijn koartersvestsen an" of "hij es van zijn huis geklied".

Religieuze congregaties die aan caritas deden, deelden aan de allerarmsten soms afgedragen kleren uit. Wie zo gekleed rondliep was "van de kapelle geklied", liep met een allegaartje van niet bij mekaar passende en gelapte kleren. "Den diene luupt uuk nogal angepoaterneerd" zei men.

Oas 't moar luupt

Syn.: " 't Es al gelijk, oas 't moar luupt": hij lust alle dranken, het is een dronkelap. Zie ook tekst bij plaat 23: "Hij kan ze nie vol of nie leeg zien stoan... 't es boaske-altijd-zat".

'k Hè te vroeg mijn pijle verschoote

Syn.: "Al zijn pijle verschie;e; zijn gruute (beste) pijle zijn wig": te vroeg de grote middelen inzetten, over geen verweermiddelen of invloed meer beschikken.

Gij zij zuu zot of un deure

Je bent knettergek.

Zie tekst bij plaat 9: " 'k Hè ne slag van de meule" en plaat 42: "Zot zijn, doet da ziere?"

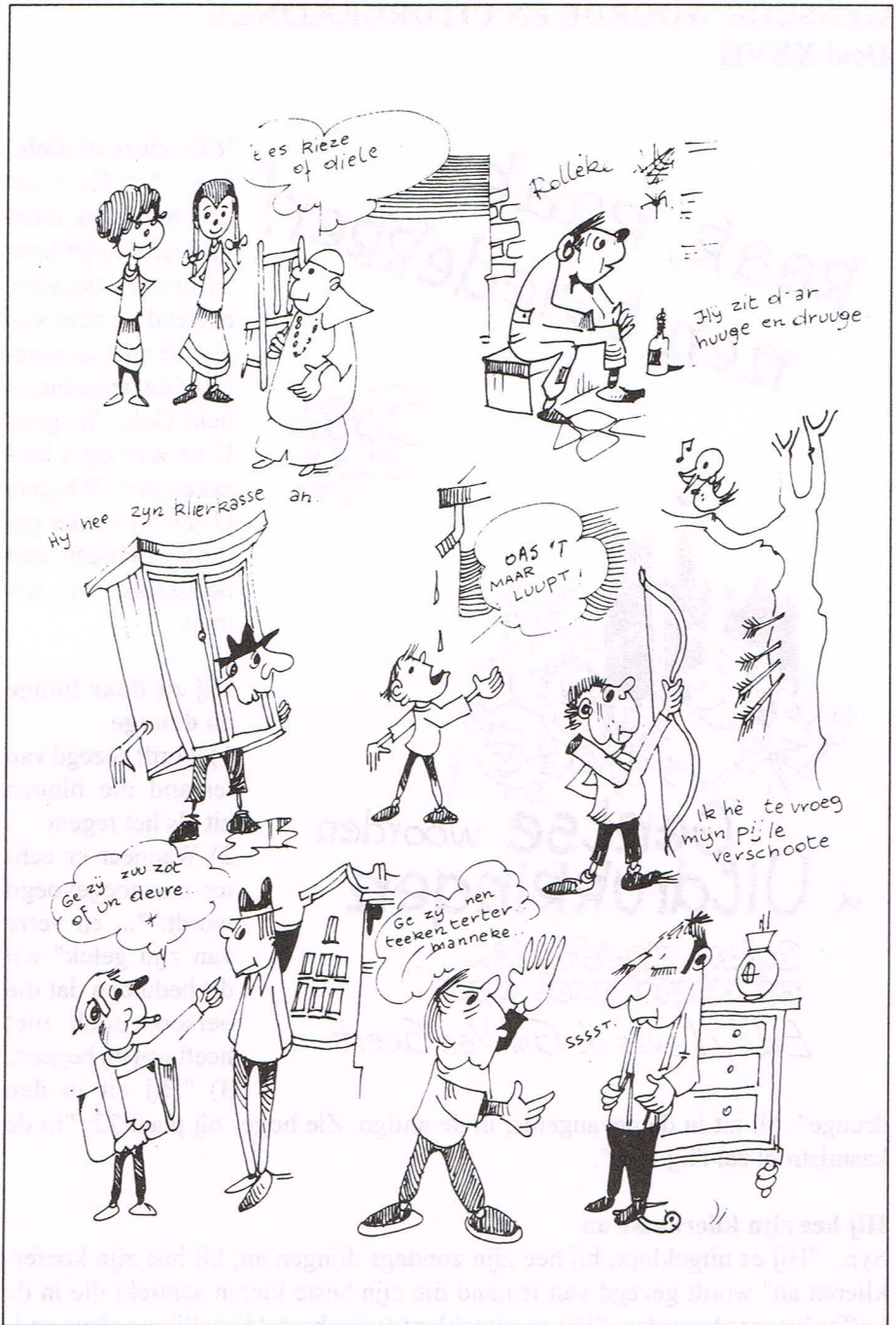
Ge zij nen teekenterter, manneke

"Teeken terten" is op zachte grond met de beide voeten trappelen om regenwormen naar de oppervlakte te doen komen. Veel door vissers toegepast die naar aas zoeken. Wanneer het met de spade gebeurt heet het "teeke lutse".

Ook vogels kunnen "teeke terte". Daar heet het wormtrappelen.

"Nen teekenterter" wordt als scheldnaam gebruikt. Het komt van "teek": pier, regenworm, aardworm en "terter": trappen, treden, stappen.

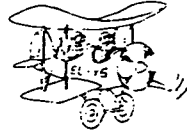
"Nen èwen teekenterter" is een oud man die moeilijk te been is, die voetje voor voetje vooruit schuift.

Plaat 33

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN
Deel XXVII

*Raak, raak,
nen twiederker!*

**Gentse woorden
& Uitdrukkingen**

*Byien geschikt...
en oetiekend deur*

Eddy Levis & Gill. Van Geert

't Es kieze of diele
Syn.: " 't Es 't ien of 't ander; ge moet nu kieze": zijn keuze moeten bepalen, meestal op straf van een of andere sanctie of onaangenaamheid. Ook: "We goan U ne kier op 't hui-zeke zette": We gaan U zonder verder gepraat dwingen een beslissing te nemen.

Hij zit doar huuge en druuge

- 1) Wordt gezegd van iemand die binnen zit als het regent.
- 2) Wanneer er echter aan toegevoegd wordt: "... en verre van zijn geluk" wil dit beduiden dat die persoon toch niet heeft wat hij begeert.
- 3) "Hij zit in den

druuge": hij zit in de gevangenis, in de amigo. Zie hoger bij plaat 22: "In de kasmistroel zal t'hij zitte".

Hij hee zijn klierkasse an

Syn.: "Hij es uitgeklopt; hij hee zijn zondags dijngen an; hij hee zijn koeferklieren an" wordt gezegd van iemand die zijn beste kleren aantrekt die in de koffer bewaard worden. "Hij es uitgeklopt (uitgebusteld) gelijk ne rêwe and-zaun; hij es uitgebusteld; - uitgekamd; - uitgekuist; - opgekallefoaterd; - opgeklied; opgepind; opgepoetst; opgepronkt; -opgepunt; - opgetsenuiverd; opge-

het bijzonder door de aanleg van het kanaal naar Zeebrugge. Hij was een vurig voorstander van de nationale muziekbeweging, die door zijn vriend Peter Benoit werd geleid.

15 februari 1477:

De Gentenaars verscheuren in de Collatiezaal van het stadhuis de officiële akte van de Vrede van Gavere en het voor hen zo vernederende Calfvel van 1468. (Hierna volgen de voornaamste artikels van de Vrede van Gavere: 1) De overdeken en de deken van de weverij mogen voortaan geen deel meer nemen aan de verkiezing van de wethouders noch aan de verkiezing van de "stedekiezers"; 2) De gebruiken tot het verlenen van poorterrecht worden afgeschaft; 3) De schepenen mogen geen banvonnissen meer vellen, tenzij met toestemming van de landsheer of de baljuw; 4) De schepenen mogen zelf geen onderzoeken meer instellen naar misdrijven, door de ambtenaren van de hertog gepleegd, maar MOETEN die aan het oordeel van de hertog overlaten. Ook mogen zij geen voorgeboden meer uitvaardigen zonder toestemming van de baljuw; 5) Al de krijgsbanieren van Gent moeten aan de hertog overhandigd worden; 6) De witte kaproenen worden voor eeuwig afgeschaft; 7) De Gentenaars moeten plechtig om vergiffenis vragen en aan de hertog, Filips de Goede, een boete betalen van 200.000 gouden ridders. Een supplementaire boete van 50.000 gouden ridders zal dienen om de herstelling te bekostigen van de afgebrande kerken van o.m. Rupelmonde. De vergiffenisplechtigheid was in het Frans als volgt voorgeschreven: "... deschaut et nues testes, et tous se mettront à genoux, et diront en langage françois, que faulsement et mauvaisement et comme rebelles et désobéissants, ils se sont mis sus en armes, ont créé hooftmans et couru sus à mondit seigneur et ses gens; qu'ilz s'en repentent et en requièrent en toute humilité mercy et pardon à mondit seigneur. Et ce fait, tous ensemble et à une voix crieront mercy..."; 8) Twee stadspoorten, de Heuvelpoort en de Petercellepoort, moeten alle donderdagen van het jaar gesloten blijven en de Spitaalpoort moet dichtgemetst worden. Het Calfvel van 1468 hield voornamelijk de vernietiging in van de Gentse grondwet van 1301 waardoor de schepenen mochten "verkozen" worden door 8 "stedekiezers". In het Calfvel werd bevolen voortaan " 's Herenkiezers" de schepenen willekeurig te laten "uitkiezen".

15 februari 1741:

Aanbesteding van de bouwwerken van de nieuwe stadsgevangenis "de Mammelokker" naast het Belfort. Het lastenkohier bepaalde dat het gebouw binnen de 4 maand moest klaar zijn.

15 februari 1815:

Optreden in de Gentse Schouwburg van een piepjonge zangeres, Helena Ferrière, amper 14 jaar. Het is de eerste maal dat zij op de planken komt en oogst heel wat succes, iets wat nochtans niet vanzelfsprekend was te Gent.

13 februari 1785:

Groot spektakel op de Vrijdagmarkt waar men om 15 uur een luchtballon, gevuld met waterstofgas, oplaat. De luchtballon viel dezelfde dag nog te Sint-Isbergen in Artois. De pastoor van die gemeente zond aan de inrichters de brief terug welke men aan de ballon had bevestigd.

13 februari 1817:

Baron van Keverberg volgt Ridder de Coninck op als gouverneur van Oost-Vlaanderen.

14 februari 1540:

Op weg naar Gent, om zijn geboortestad te straffen, had keizer Karel V te Brussel een aanzienlijk leger samengetrokken. Op 25 januari had de sluwe keizer te Valenciennes een audiëntie verleend aan een Gentse delegatie in een vriendelijke en ontspannen sfeer. Hij had beloofd Gent weldra te zullen bezoeken. Zaterdag, 14 februari, bezetten vier vendels Duitse infanterie de Vrijdagmarkt. Aan elke straat die toegang gaf tot de Vrijdagmarkt stelden zij een kanon op. Dan deed de keizer zelf zijn intrede. Zijn gevolg bestond uit Maria van Hongarije, de hertogin van Milaan, Willem van Oranje, de hertog van Aarschot, de graaf van Hoogstraten, vele gezanten, de pauselijke nuntius, zijn hof en talrijke hoogwaardigheidsbekleders. De stoet werd voorafgegaan door enkele honderden boogschutters en hellebaardiers. De rest van zijn troepenmacht telde 4000 Duitse landsknechten en 800 ruiters van de Nederlandse Ordonnantiebenden. Vervolgens bewoog de stoet zich naar het Prinsenhof waar de keizer met zijn gevolg zijn intrek nam. De troepen bezetten intussen de verschillende wijken van de stad. Voorlopig bleef het een paar dagen rustig want de keizer bezon zich eerst voor hij met zijn straf uitpakte.

14 februari 1770:

Overlijden van Filips Karel Marissal, stichter van de Gentse Academie voor Schone Kunsten, waarvan hij sedert 1751 directeur was.

14 februari 1802:

De Société Littéraire, beter bekend als de "Club", verhuist naar het prachtige hotel Falligan aan de Kouter.

14 februari 1846:

Geboorte te Gent van Julius Sabbe, Vlaams schrijver. Hij studeerde te Gent en werd in 1869 leraar Nederlands aan het atheneum te Brugge. Hij schreef een paar cantates (o.m. Klokke Roeland), sonnetten (o.m. over Brugge), vertellingen en essays. In de liberale Vlaamse beweging speelde hij een aanzienlijke rol, eerst te Gent, waar hij in 1867 tot de stichters van het weekblad "Het Volksbelang" behoorde, daarna te Brugge, waarvan hij de belangen met hart en ziel verdedigde, met name de herleving van haar economische bedrijvigheid in

Nooit gehoord van de *Petit Béguinage* die nochtans *more interesting* en *much older* is.

Het weze hem vergeven. Voor veel interviews zal hij immers geen tijd gehad hebben, na Gent moest hij nog aan 272 foto's geraken... de wereld rond.

Edgard OSSIEUR

GENTSE MEMORIEDAGEN: 12-13-14-15 FEBRUARI

12 februari 1795:

Overlijden van de Gentse kunstschilder Pieter Norbert Van Reysschoot. (Pieter was lang vrijgezel gebleven. Pas op 52-jarige leeftijd trad hij in het huwelijk met een 30-jarige weduwe. Zij kregen geen kinderen. Zijn laatste levensjaren werden geplaagd door geldzorgen en een wankele gezondheid. Hij stierf in de harde winter van 1795 in zijn woning in het Chartreuzen Hammeken. Hij werd op 13 februari in de Sint-Salvatorkerk begraven.)

12 februari 1798:

Openbare lening om de kosten van de oorlog tegen Engeland te financieren. De proclamatie die te Gent wordt voorgelezen, onder meer in de "Temple Bavon", eindigt met de uitroep: "Oorlog tot het uiterste!"

12 februari 1810:

De Gentse bevolking krijgt het zoveelste overwinningsbulletin van het Franse leger te slikken: gevangenneming van 6000 Spaanse soldaten en een buit van 25 kanonnen in de Sierra-Morena.

12 februari 1831:

De Gentse orangisten hadden op 2 februari onlusten uitgelokt. Op 12 februari wordt de Gentse nijveraar Poelman-De Cock aangehouden. Metdepenningen, die men als een der leiders van de orangisten beschouwde heeft tijdig de vlucht kunnen nemen.

13 februari 1347:

Op 15 augustus 1345, na de moord op Jacob Van Artevelde, had de weversdeken Geraard Denijs het beleid van de stad in handen gekregen. Zijn ster schitterde echter niet lang aan de Gentse hemel want in november 1346 was hij het beleid al weer verloren. Zijn vernedering werd compleet toen hij op 13 januari 1347 als weversdeken vervangen werd door Jan van de Velde.

GENT ELDERS ONTMOET

In het platenboek *Round the World* met de lange ondertitel *From London bridge to charing cross, via Yokohama and Chicago* uitgegeven te Londen in 1895 door George Newnet, is ons land vijf afbeeldingen waard op de 284 die er in voorkomen: Brussel, Brugge, Gent, Antwerpen... en het kasteel van Walzin. De Graslei heeft natuurlijk de eer de stad Gent te vertegenwoordigen. In de enkele regels tekst onderaan de afbeelding lezen we dat *Ghent (is) a really interesting fortified city, omringd door fine boulevards en verdedigd door a strong citadel.*

Het Belfort telt 44 klokken en in één ervan is een gat, *made by a shot of an Austrian gun*, afgevuurd vanuit de oude citadel, met de bedoeling te voorkomen dat er alarm geslagen werd!!!

Eigenaardig genoeg schrijft de uitgever, heeft de klank van de klok er niet onder geleden.

Waar? Niet waar? Half waar?

En *following the Chaussée d'Anvers* komt men aan *the Grand Béguinage*, schrijft hij, de meest interessante eigenaardigheid van Gent, een kleine stad op zichzelf met 18 conventen en een kerk, bewoond door 700 personen.

In de rechter onderhoek staat gekrast: W & S L^d, wat zeer vermoedelijk staat voor Watson & Sons, de gekende fotografen en constructeurs van fototoestellen van Londen waarvan sprake in M. Van Gysegem e.a., *Focus op Fotografie. Fotoapparatuur en foto's uit Gentse Verzamelingen 1839-1940*, pag. 30.

- 1521 21 december. Voegt hij de heerlijkheid "het Beaufortsche" samen met de heerlijkheid Wissekerke.
- 1524 19 maart - Overlijden van Lievens zoon Antoon.
- 1525 Richt Lieven een altaar op in de Kapel van de Zoete Naam Jezus in de Sint Michielskerk (ook Vinderhoutekapel genoemd).
- 1525 12 maart. Vermeedert hij de "Fundatie van de 10 scholieren".
- 1527 23 juli. Vermeedert hij de fundatie in het Alijnshospitaal.
- 1529 20 mei. Sticht hij de "Fundatie van de 13 scholieren".
- 1530 31 maart. Stelt hij zijn testament op.
- 1530 9 april. Vult hij zijn testament aan.
- 1530 4 september. Stelt hij een nieuw testament op.
- 1531-1536 Anna van Pottelsberghe, bastaarddochter van Lieven, wordt abdis van de abdij van Oost-Eeklo.
- 1531 20 juli - Overlijdt Lieven van Pottelsberghe op zijn kasteel te Wissekerke (Bazel) en wordt begraven in de Vinderhoutekapel in de Sint Michielskerk.
- 1540 François, zoon van Lieven, is koning van het Sint Jorisgilde.
- 1540 Zoon François is kapitein in het Gravensteen tijdens de opstand van de Gentenaars tegen Keizer Karel.
- 1541 Wordt François vermeld als conciërge van het Gravensteen.
- 1542 François is overdeken van het Sint Jorisgilde.
- 1542 François huwt Jacqueline de Bonnières de Souastre (geb. in 1523). Zijn weduwe zal later een tweede echtverbintenis aangaan met Adolf van Boergondië (Hof van Wakken op de Poel), kleinzoon van Antoon - de grote bastaard van Boergondië.
- 1543 François en zijn moeder Livine van Steelandt doen een aanvulling van de "Fundatie der 13 scholieren".
- 1543 29 mei. François legt de eerste steen van de kapel in het Alijnshospitaal.
- 1544 François wordt tot ridder geslagen door Keizer Karel in hoogsteigen persoon.
- 1545 28 februari. François overlijdt zonder nakomelingen.
- 1545 12 april. Livine van Steelandt, weduwe van Lieven, krijgt de toelating, voor haar en haar nakomelingen, een grafzerk op te richten in de kapel van de Zoete Naam Jezus (Vinderhoutekapel) in de Sint Michielskerk.
- 1545 7 juli. Livine van Steelandt stelt haar testament op.
- 1546 29 maart. Wordt de kapel van het Alijnshospitaal ingewijd.
- 1546 19 juli. Livine doet een laatste aanvulling van de "Fundatie der 13 scholieren".
- 1547 31 juli. De toren van de kapel in het Alijnshospitaal is afgewerkt.
- 1563 3 april. Livine van Steelandt overlijdt.

David MAES

- 1513 Overlijdt Livina Snibbels, moeder van Lieven.
- 1515 En tot aan zijn overlijden is Lieven raadsheer in de Raad van Vlaanderen.
- 1515-1517 Is hij hoofdschepen van het Land van Waas.
- 1515-1518 Is hij hoogbaljuw van de Stad en het Land van Dendermonde.
- 1516 Sticht hij het Broederschap van de Zoete Naam Jezus in de Sint-Michielskerk.
- 1516 Is hij eigenaar van de heerlijkheid Ten Ast te Sint-Pauwels.
- 1516 3 februari. Koopt hij de heerlijkheid Wissekerke te Bazel.
- 1516 Koopt hij de heerlijkheid Ten Riede of Ten Rijen (Land van Waas) alsook twee andere heerlijkheden te Waasmunster.
- 1516 30 juli. Schenkt hij het groot glasraam aan de Sint-Michielskerk, gemaakt door Daneel Lonis (afgewerkt in 1517)
- 1516 Het vermoedelijk geboortjaar van François van Pottelsberghe, zoon van Lieven.
- 1517 Koopt Lieven de heerlijkheid Vinderhoute-Merendree.
- 1517 2 juli. Zijn twee zonen, Antoon en Florens, worden ingeschreven aan de universiteit van Orléans.
- 1517 23 juli - wordt hij benoemd als raadsheer in de Geheime Raad en ook als raadheer en rekwestmeester in de raad die de Nederlanden bestuurt terwijl Keizer Karel zijn Spaanse kroon in ontvangst neemt.
- 1517 4 augustus. Zoon Florens overlijdt tijdens zijn verblijf aan de universiteit van Orléans.
- 1518 23 juni. Samenvoeging (of herinlijving) van Belsele bij de heerlijkheid Vinderhoute-Merendree.
- 1519 Pachter van de grote tol van Antwerpen.
- 1519 Fundatie van acht nieuwe prebenden in het Alijnshospitaal. Lieven laat acht nieuwe huisjes bijbouwen, zes op zijn kosten en twee voor rekening van de inkomsten van het hospice.
- 1520 25 juli. Voegt Lieven de heerlijkheid Ten Doorent en twee andere heerlijkheden samen met de heerlijkheid Wissekerke.
- 1521 21 januari. Duidt Lieven zijn zoon François aan als zijn opvolger in de heerlijkheid Wissekerke.
- 1521 25 juli - sticht Lieven de "Fundatie van de 10 scholieren" bij de Hiëronymieten te Gent (in het Geraard de Duivelsteen). 10 arme kinderen van goede eerbare ouders mochten gedurende 4 jaar op zijn kosten studeren (met kost en inwoon), 3 van hen mochten aan een universiteit studeren. Deze laatste bepaling viel weg bij de "Fundatie van de 13 scholieren".
- 1521 5/8 mei. Voegt hij twee heerlijkheden te Waasmunster samen onder de naam van Hof ten Rijen of van Riede.

- 1489 5 oktober. Overlijden van Lieven van Pottelsberghe, zoon van Elooï en vader van Lieven.
- 1498 Lieven is hoogbaljuw en koning van het Sint Jorisgilde.
- 1496-1497 Secretaris van de schepenbank van Gedele te Gent.
- 1503 Lieven treedt op als " 's heren kiezer" bij de verkiezing van de schepenbank van Gent.
- 1503 Lieven is pachter van de tienden van O.L. Vrouw van Doornik in de kerk van Merendree.
- 1504 Baljuw van Vinderhoute.
- 1505 Baljuw van Assenede Ambacht.
- 1505 Baljuw van het Ambacht van Boekhoute.
- 1505 Kerkmeester van de Sint Michielskerk te Gent.
- 1505-1509 Ontvangher van de "Upperjaghère".
- 1505-1509 Ontvanger van de domeinen van de vorst in Vlaanderen.
- 1505-1510 Pachter van de domeinen van het Gentse kwartier.
- 1505 27 februari. Lieven is kerkmeester van Sint Michiels (eveneens in 1510/1511).
- 1506 Treedt op als " 's heren kiezer" bij de verkiezing van de schepenbank van Gent.
- 1507-1510 Ontvanger van de spijker en cijns van Geraardsbergen.
- 1508 11 augustus. Wordt Lieven door Keizer Maximiliaan en Karel benoemd tot ontvanger van de bedden in Vlaanderen en van de steden, gebieden en heerlijkheden van Mechelen en Kassel (tot 1.4.1523).
- 1508 Wordt hij eveneens benoemd tot ontvanger-generaal van de domeinen van de vorst in Vlaanderen (behoudt deze functie tot 1518).
- 1510 Hij schenkt 6 nieuwe klokken aan de Sint-Michielskerk. Deze worden opgehangen in de kleine toren op de kruisbeuk van de kerk daar de grote toren toen nog bestond. De klokken worden opgehangen op 13 mei 1512.
- 1510 Hij koopt van Filips van Kleef een jaarlijkse rente van 750 pond parisis op de tol en het molenrecht van de Stad en het Land van Dendermonde.
- 1511 Hij treedt op als commissaris bij de schepenverkiezingen te Gent (tot 1522).
- 1511-1516 Is hij overdeken van de Sint-Jorisgilde te Gent.
- 1513-1514 Wordt hij vermeld als eigenaar van de brouwerij Den Spieghele - Hoogpoort te Gent.
- 1513 14 april. Hij verkrijgt het patroonschap over het Alijnshospitaal en herstelt er de 16 huisjes die tot ruïne vervallen waren.
- 1514 11 april. Sticht hij een fundatie van diverse kerkelijke diensten in Sint-Michielskerk en in Ekkergermerk te Gent.
- 1513 Wordt Lieven vermeld als ontvanger bij de verkoop van de Posterne uit naam van de soeverein.

OVER LIEVEN VAN POTTELSBERGHE

In zijn bijdrage "De groete strate buten turre", in G.T. 1995 nr. 4, vermeldt G. Broget (op p. 188) dat het huis van Vinderhoute in de Hoogstraat zijn naam ontleende aan Jan Wouters, lid van de Raad van Vlaanderen en heer van Vinderhoute. Dit is slechts gedeeltelijk juist. In feite werd het Hof van Vinderhoute genoemd naar een illustere voorganger van Jan Wouters, namelijk Lieven van Pottelsberghe, heer van Vinderhoute. Deze laatste was eigenaar en bewoner van het huis in het begin van de 16de eeuw. Na het overlijden van Lieven, op 20 juli 1531, gingen zijn goederen over op zijn enige wettige erfgenaam, zijn zoon François. Toen François van Pottelsberghe op zijn beurt overleed, op 28 februari 1545, zonder nakomelingen, ging een deel van zijn bezittingen over op zijn neef Jan Wouters. Daaronder waren onder andere de heerlijkheid Vinderhoute en het Hof van Vinderhoute in de Gentse Hoogstraat. Het Waaslandse deel van zijn nalatenschap, waaronder de heerlijkheid Wissekerke, ging naar zijn moeder Livine van Steelandt en haar familie.

Over de figuur Lieven van Pottelsberghe kan gemakkelijk een turf van een boek gevuld worden. Hierna geven we zijn beperkt curriculum vitae weer. Maar hiermee is zeker niet het laatste woord gezegd over deze merkwaardige Gentenaar. Vermelden we nog dat Lieven ridder was, maar de datum waarop hem dit eerbetoon te beurt viel is niet bekend.

Het Gentse Museum voor Schone Kunsten bezit de portretten van Lieven en zijn echtgenote Livine. Ze worden afgebeeld samen met hun vijf kinderen. Op het ogenblik dat deze portretten geschilderd werden waren reeds vier van de vijf overleden. Zij werden afgebeeld met een kruisje in de hand.

Aan Livine van Steelandt wijdde Lucas de Heere een lofdicht in zijn "Hof ende Boomgaard der Poëzien" (uitgegeven in 1565). Hierin verwoordt hij treffend het drama dat Livine haar echtgenoot en al haar kinderen zag overlijden.

De geïnteresseerden verwijzen we naar de verdienstelijke bijdragen van Hilde De Ridder-Symoens: "Lieven van Pottelsberghe en het onderwijs te Gent in de zestiende eeuw" in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1978, deel XXXII, p. 101 e.v. en deel XXXIV, p. 125 e.v. (vervolg van de bijdrage). En verder: "Lieven van Pottelsberghe en de Rokerels" in: G.T. 1984, nr. 4, p. 234/241 en: "Het Huizeken van Maastricht" in: G.T. 1985, nr. 2, p. 64/74.

LIEVEN VAN POTTELSBERGHE

- 1449 Elooi van Pottelsberghe, grootvader van Lieven is schepen van de Keure.
- 1485 Lieven van Pottelsberghe, zoon van Elooi en vader van Lieven, wordt door aartshertog Maximiliaan benoemd als mogelijke opvolger van meester Jan Boulin, voorzitter van de Kamer van Redeningen.

Beelden, uytgevonden door *Jacques Droz* van Neufchâtel, te weten:
ten eersten een Dochterken, spelende op eene Orgel-Clavecin door het geraeken der lichaemelyke beweginge;
ten tweeden een Kind, vertoonende verscheyde voorwerpen met de uysterste begaefdheden door de Teeken-Konste;
ten derde een Vogel, zittende in eene Muyte, zingende zynen Zang met beweginge van zyn keelken en bek, en springende van het een stoksken op het ander;
ten vierde eene Herders-Weyde, alwaer men ziet de stylachtige Rotsen, een Hutteken, eenen Molen, eenen Watervloed, verscheyde Beelden, die differente uytwerkingen maeken, de welke weirdig zyn gezien te worden; het voorste van dit stuk verтоont eene *Parterre* met den Voorgevel van een Gebouw, alwaer men ziet een Postuer, het welke verscheyde Menuets speelt op een Hak-Berd (2), verzeld zynde door twee Joffrouwen, die op de maete dansen;
en ten vyfden een Concert van Opera-Voyskens, gevolgd door verscheyde Fluyten en eene Clavecin.

Men kan deze uytwerksels zien alle dagen, 's morgens van thien tot twaelf en 's naer-middags van twee tot zeven uren. Deze verbeeldinge duert ontrent eene halve ure. Het Inkomen van ideren Persoon is twee schellingen Wisselgeld. De Vertoon-Plaetse is in het Boeren-Hof op den Kauter."

In de daaropvolgende weken werd deze advertentie nog herhaaldelijk opnieuw opgenomen in de "Gazette van Gend".

Over Jaques Droz uit Neufchâtel - zoals hij in de Gentse advertentie genoemd wordt - staat iets te lezen in de catalogus (3) van de tentoonstelling te Gent in 1995. De man blijkt in feite Pierre JAQUET-DROZ te heten. Hij was een uurwerkmaker, die in Neuchâtel leefde van 1721 tot 1790, daarbij geholpen door zijn zoon Henri (1752-1791). Van de automaten van Jaquet-Droz zijn er nog drie bekend, die bewaard zijn in het "Musée d'Art et d'Histoire" van Neuchâtel, nl. "De muzikante", "De tekenaar" en "De schrijver". De eerste twee van die museumstukken zijn vermoedelijk te identificeren met de nummers een en twee van het lijstje in de Gentse advertentie.

Vermoedelijk werden Droz' automaten in 1781 ook nog elders in Vlaanderen tentoongesteld. Zijn daar nog ergens sporen van terug te vinden? Wie *Leschot* was, die met deze kijkstukken rondtrok, is ons niet bekend.

NOTEN

1. "Automaten", Museum Arnold Vander Haeghen, 11 febr.-28 mei 1995 (maar verlengd tot einde juli).
2. Hakberd of hakkebord: oud muziekinstrument, nl. een vierkante doos met vijf (en later zes) snaren bespannen, die met hamertjes geslagen worden.
3. Catalogus "Automaten" (84 blz., 60 kleurafb.), blz. 10.

Paul HUYS, Drongen

voyre employee en une fenestre... paye 20 s....pour...rappointie et remis en nouvel plonc 3 aultres fenêtrés... paye 30 s. A estoupé de nouvel voire 12 s. A lui pour rappointie et remis un nouvel plonc a 2 s. 6 d. par pour le pie;.. 7 grosses pieces de nouvel voire a 2 s. par. la pièce paye 36 s. 6 d. A lui pour avoir livre 1 nouvelle fenestre de voire employee en un fenestre... à 5 s. par. paye 17 s. 6 d., fait en livre 18 pieces de nouvel voire ouvre 4 b. ce de peinture ainsi que l'ouvrage le descroit pour restouper 18 trans qui estoient es fenestres de voire servans a la chapelle... lequel ouvrage l'en du double ouvrage a 3 s. par. pour chascune piece pay 54 s. A lui pour rappointie et remis en 3 fenestre de voire... tenant 12 pieces a 2 s. 6 d. pour chascun payé 30 s. A lui pour livré et mis en deux fenestre à la ... deux pieces de nouvel voyre chascun piece a 2 s par. payé 10 s. Ajoutent toutes les dou(sic)s parties qui ont estre faittes et parfaits devant le temps dessus dit à la somme de 19 lb. 6 s. 1 d. ds. par...

Audit hostel de le Walle pour reparacions de voirres depuis le noel 1415 et de 24 janvier: A Maistre Jehan de Heethuyse pour avoir livre 4 fenestre de voires tenans 12 piez employé 2... à 5 s. par le pie paye 3 lb. A lui pour avoir refait et 3 rapointtie 3 paus d'une fenestre de voire... et mis nouvel voire de double ouvrage es trous qui estoient esdiz paus et les deux duceulx trois paus remis en nouvel plonc pour tout ce pays 40 s. A lui pour avoir livre 6 fenestre de voire... et pour les verges et cloux de fenestre qui soubstiement les dites fenestre de voire pour toiet 8 lb. A lui pour avoir livré 3 fenestres... a tout les verges et cloux y servans 4 lb. ... a la somme 17 lb.; Rijsel, Archives départementales du Nord, Serie B 4088, Rekenkamer 1415-1416, f. 156 v°-158 A l'ostel... pour reparacion de voirrieres... affaires audit hostel fair par Jehan de Heethuyse (1416) aultre reparacion dessus les ouvrages cy devant declare (wekelijkse betalingen) et pour avoir livré une voyerie de nouvel voyre ronde employe en la parties à la somme de 10 lb. 8 s. vielle monnait de fl.; Ibidem, B 4091, 1418-1420, f. 150.

14. R. van Elslande, Het glasraam van Jan van Heethuyse voor de hertoglijke kapel te Ninove (1397), in: *Het Land van Aalst*, 45ste jg., 1993, nr. 3, blz. 207-214.
15. A. De Schryver, *Miniatuurkunst*, in: *Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur*, dl. II, Gent 1975, blz. 355 nr. 583.

DE "AUTOMATISCHE BEELDEN" VAN JAQUET-DROZ IN GENT ANNO 1781

In het voorjaar 1995 konden de Gentenaars in het Museum Arnold Vander Haeghen in de Veldstraat een tentoonstelling van "Automaten" (1) bezoeken. Deze boeiende tentoonstelling bevatte enkele tientallen automaten uit de 19e en de 20e eeuw, alle van Franse makelij, waarvan het oudste stuk dateerde van 1830. Deze toch wel uitzonderlijke tentoonstelling in Gent had in deze zelfde stad een verre voorganger ruim tweehonderd jaar geleden, zoals we kunnen lezen in de "Gazette van Gend" van 2 augustus 1781, waarin de volgende advertentie is opgenomen:

Den Heer Leschot, binnen deze Stad aengekomen zynde, heeft de eere van aen de Liefhebbers te vertoonen de **automatische, organische en geluyd gevende**

banniere van Vlaenderen, een wimpel ten witte caproene, een trompet pingoene, iiij tromps pigoenen, iij pipers pincheele, xvj waghén pingoene de meere sijn, alle van water verwen, xxv s. ij d. gr.

Item, XXij patroenen vanden scutters frocke xx d.gr.

Item V pincheelen ende v vanen der toe ghestoffeert van goude ende van selvere (= wapens Gent & Vlaenderen) xj s.gr.; Gent, Stadsarchief, Stadsrekeningen 1411-1412, f. 316°.

8. Hervaert van there van Ghent in Vrankericke: Item jeghen Roegerre (Van der Woestine) de scildere, xxij ellen lijnwaets, delle IIIj 1/2 groten. Item vanden zelven lijwaede te woudene, delle iij gr. item, van sceppene ende najene, xx gr. item, van verwapene met Vlaendren, vij s. gr., daer de couverture afghemaect was ten perde daer men mijns heeren baniere up voerde comt al xvj s. ij d. gr. Item jeghen den selven (Rogier van der Woestine), ij langhe glavie pingoenen ende van een hondert waghén pingoenen, v s. ij d.gr.
Item, Goessine van Vaernewijc, die ons gheduchts heeren banieren voerde te paerde, over hem, over sine cnapen die hem dienden ende bewaerden, ende over sine paerden, ghegheven in hovesscheden, over al xiiij lb. gr.
Item, Jonchere Janne van Melun, borchgrave van Ghent, die der stede baniere voerde, ghegheven in hovesscheden xxxij lb. vj s. vij d. gr.; Gent, Stadsarchief, Nota's Kunstenaars, Van der Woestynen.
9. Item, ghecocht jeghen Robberechte Vileine, twee selverine potten, weghende xviiij maerct, xij selverine scalen, weghende xxiiij maerc... dat ghepresenteert was miere Vrouwen van Chaerloes, xxxvj lb. xix s. iiij d. gr. Item, van dat tselver meer wouch dat mer Vrouwen van tSaerloes ghepresenteert was tAudenaerde, met dat Pieter van Beerevelt hadde diet voerde tAudenaerde, boven de xlij maercken, iij s. vij d. gr.; Gent, Stadsarchief, Nota Kunstenaars 43.
10. Nous les gens du conseil de monseigneur le duc de Bourgogne, etc., ordonnez en Flandre, certifions à tous qu'il appartendra, espécialement aux gens des comptes de Nostre ditseigneur à Lille, que Guïot de Boye, notaire de Nostreditseigneur et receveur des exploitz et condempnacions de la chambre de son conseil à Gand, a payé et delivré a Loys Overlinc, ouvreur de bourdure demourant en la ville de Gand, pour avoir refait et miz à point la ca(p)sule et l'estole de la chapelle du chosteel dudit lieu de Gand qui estoit tout deschiré; et pour avoir livré l'estoffe à ce nécessaire, au moix de jenvier l'an mil CCCC et neuf (N.S. 1410), par nostre commandement et ordonnance, la somme de XLVIIJ soulz parisis, monnoie de Flandres. Escrip le premier jour de février oudit an; Rijsel, Archives Département du Nord, rekenkamer 21803.
11. Jehan de Bul, marchand demourant à Bruges, pour une capsule de drap bleu de damast, richement brochiée et ouvrée d'or a lui print et achetée par nostre sieur et commendement par le greffier de ladicte chambre, pour le fait et nécessité de la chapelle du hostel de Gand, le VIIe jour de may l'an (mil) IIIJ c XXVIII, la somme de LX LIVRES, VIIJ solz parisis, monnaie de Flandres; A. Pinchaert, Archives des Arts, Sciences et lettres, documents inédits, 1ste reeks, 3 dl., Gent 1881, blz. 305.
12. A la capelle dudit hostel de Walle...: A Jehan de Bassevelde, peintre, demourant à Gand pour avoir suroré ledit coq de queuvre, 44 solz; M. Mollat-R. Faureau..., Comptes généraux de l'état bourguignon entre 1416 et 1420, Paris 1965-1976, dl. 3, blz. 609.
13. A Maistre Jehan de Heythuse pour avoir fait et livré un pan de nouvel ouvrage de voyre... le dit nouvel pan tenans 4 piez de nouvel voire de 5 s. p(ar) le pie paye 20 s. p(ar). A lui pour avoir réparé et remis en nouvel plonc un autre pan du... aussi tenans 4 piez a 2 s. 6 d. pie paye 10 s. A lui pour avoir repare une autre fenestre de voyre... payé 21 s. 3 d. autre fenestre paye 20 s. A lui pour avoir livre 3 pieces et demy de nouvel voire appele ruien, employé a estaipper les trans qui estoient en une fenestre... a 2 s. p. chascune piece paye 7 s. A lui pour réparé... payé 11 s. 10 d par. A lui pour avoir estouppé...payé 56 s. A lui pour avoir rapointie et mis en nouvel plonc 3... payé 30 s. A lui pour avoir fait et livre une nouvelle fenestre de

Ook in het Posteernehof werden er veranderingen en uitbreidingen gerealiseerd langs de zijde van de Torenpoot.

Alhoewel de opdrachten voor het Prinsenhof in die periode aan Gentse artiesten eerder gering te noemen zijn, waren Gentse kunstenaars wel werkzaam in opdracht van Jan zonder Vrees. Het getijdenboek voor deze vorst werd verlicht in zgn. "Ieperse stijl" door Gentse miniaturisten¹⁵.

Jan zonder Vrees gedroeg zich in de eerste plaats als een kroonprins van Frankrijk. Hij verkoos daarom ook het hertogdom Bourgondië boven het graafschap Vlaanderen. Vlaanderen was wel een ideaal vluchtgebied, o.m. na de moord op Louis van Orleans, alsook een belangrijk financieel erfgoed. In deze kontekst is het dan ook verstaanbaar dat hij bijna geen oog had voor verfraaiingen in de hertoglijke residenties in ons land.

Rudy VAN ELSLANDE
Docent Antiquairsopleiding IMOV-Gent,
CMO-St.-Niklaas, Brucemo-Brussel,
Acebe Antwerpen, Cemov-Aalst & Cemov Oudenaarde

NOTEN

1. E. Cornelis, De kunstenaar in het laat-middeleeuwse Gent-I; Organisatie en productie van de Sint-Lukasgilde in de 15de eeuw, in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, n.r. dl XLI, 1987, blz. 102.
2. E. De Busscher, Recherches sur des peintres gantois des XIVe et XVe siècle, 1859, blz. 138.
3. Item scepenen Ghelloat Damman ende Jacop van den Pitte, Jacop van den Houdenhuus, deken van de neeringhen, Pieter Amebryc, deken van den weveryen, ende met hemlieden Jacop Sneevoet, Jan Sersymoens, als tesorier, ende Pieter van Beerevelt voeren den XXVIIIsten dach in october 'tAtrecht met den ghemeenen zende ende den smalen steden an mer vrouwen van Bourgoenyen omme te supplyerne ende te biddene dat haer ghelieven wilde te comenne binnen haren lande ende residencie der inne te doene, van XII daghen met XXIII paerden: 52 lb. 4 s. 3 d. gr.; Gent Stadsarchief, Stadsrekeningen 1404-1405, f. 80.
4. E. Dhanens, De artistieke uitrusting van de Sint-Janskerk te Gent in de 15de eeuw, in: Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten, 44ste jg., 1983, nr. 1, blz. 32.
5. Item Jan Haghijn vanden groene lakine dat voer thoge huus gheslegghen was, doe mijn heere van St Jans up de maerct quam, iij s. gr. Item Pieter van Berevelt, van iij scilekine vander stede wapine ende van eenen compassen in de middenwaert vander stede wapine, die up dlakin gezet waren, v s. ix d. gr.; Gent, Stadsarchief, Stadsrekeningen 1404-1405, f 86 v°.
6. A. Van Werveke, Het godshuis van St.-Jan en St.-Pauwel te Gent, bijgenaamd de Leugemeete, in: Maatschappij der Vlaamse bibliophielen, 4de reeks, nr. 15, Gent 1909, blz. 138.
7. Costen ghedaen omme de herwaert binnen xlvij daghen dat there van Ghent hute was in Vranckericke, tot Montydiens met onzen gheduchten heere...
Item jeghen Pietren van Beerevelt, eerst ene banniere van Vlaenderen van olye verwen ende vergult xj s.gr.
Item, ene banniere vander stede (wapine) van olye verwen ende van selvere vij s. gr.
Item, vier water bannieren vander stede, ij water bannieren van sente Joorisse, een water

Stoute, hun rouwbeklag kwamen betuigen³. Reeds een jaar later overleed de hertogin en mogelijks ter nagedachtenis van dit vorstelijk echtpaar werd in de Gentse hoofdkerk een "ghelaesveinstere up den groeten coer" geplaatst⁴.

Voor de Blijde Intrede van Jan zonder Vrees in 1404 deed de stad een beroep op haar presentmeester-stadsschilder Pieter van Beervelde om wapenschilden te schilderen voor het Hooghuis op de Vrijdagsmarkt. Het was echter op deze plaats dat Jan zonder Vrees publiek erkend werd als graaf van Vlaanderen⁵.

In 1410 mengden zich de Armagnacs in het Franse kroondebat wegens matrimoniaale bindingen met Charles van Orleans. In 1411 trokken ze ten strijde tegen de hertog. Jan zonder Vrees verkreeg versterking uit Vlaanderen. Pieter van Beervelde kreeg hiervoor de opdracht van de Gentse stadsmagistraat om met waterverven en OLIEverven de banieren met de wapens van Vlaanderen, Gent, de St.-Jorisgilde, de Witte Kaproenen (die zgn. nooit een eigen banier voerden⁶), alsook de wimpels en vaantjes (o.a. voor muziekinstrumenten en wapens) te schilderen⁷. De stad deed ook een beroep op de Gentse schilder Rogier Van der Woestine om eveneens banieren te beschilderen⁸.

Hetzelfde jaar nog kreeg van Beervelde de opdracht van de stad om te Oude-naarde twee zilveren potten en 12 zilveren schalen te schenken aan miere Vrouwen van tSaerloes (Michèle de France?)⁹.

WERKZAAMHEDEN IN HET GENTS PRINSENHOF

In 1410 kreeg de borduurder Louis Overlinck de opdracht tot het vervaardigen van noodzakelijke ornamenten voor een reparatie van een koormantel¹⁰, die gebruikt werd tijdens de eredienst in de kapel van het Gentse Prinsenhof. Voor de eredienst in dit oratorium kocht men in 1428 te Brugge een blauwe damasten koormantel aan voorzien van geborduurde ornamenten¹¹.

Er werd wel enige aandacht besteed aan deze kapel. In 1419-1420 kreeg de schilder Jan van Bassevelde de opdracht om de haan op dit bidhuis te vergulden¹².

Heel wat aandacht werd besteed aan de glasramen. In 1415-1416 kreeg de Gentse glazenier Jan van Heethuyse de opdracht om verschillende nieuwe ramen te maken, oud loodwerk te vervangen en vensters te repareren in het Prinsenhof¹³. In 1418-1420 kreeg hij opnieuw de opdracht om vensters te herstellen en te leveren, o.m. een rond raam, in het Gentse Prinsenhof. Het hof deed verschillende malen beroep op Jan van Heethuyse om hertoglijke residenties te verfraaien met glasramen. Voor de hertoglijke kapel van de burcht te Ninove vervaardigde hij in 1397 een glasraam, voorstellende "De Calvarie met de hertoglijke schenkers Filips de Stoute, zijn gemalin Margaretha van Male en hun zoon Jan zonder Vrees". De wapenschilden van deze schenkers prijkten tevens in de voorstelling¹⁴.

GENTSE KUNSTENAARS TEN DIENSTE VAN JAN ZONDER VREES EN IN HET PRINSENHOF

Jan zonder Vrees werd na de dood van zijn vader Filips de Stoute in 1404 hertog van Bourgondië, alsook graaf van Vlaanderen. Jan zonder Vrees heeft voornamelijk oog voor de Franse koningskroon. Ondanks het feit dat Frankrijk een belangrijk economisch afzetgebied was, sleurde hij Vlaanderen mee in een persoonlijke oorlog tegen dit land. Hij had weinig oog voor de opsmukkingen van zijn residenties in onze gewesten.

Gentse kunstenaars wendde hij wel aan voor persoonlijke zaken, zoals gebedenboeken of voor het vervaardigen van kledij en textiel.

De steden ontvingen Jan zonder Vrees op een vorstelijke manier en spaarden geen kosten om zijn bezoek op te luisteren.

De enkele verfraaiingen in het Gentse Prinsenhof kunnen eerder geplaatst worden in de kontekst dat zijn zoon en opvolger Filips de Goede het grootste gedeelte van zijn jeugd in dit paleis verbleef.

Hij werd er vertrouwd met het Nederlands en zijn vader wees hem toe aan Vlaamse leraars, doch Filips de Goede gaf de voorkeur aan de Franse taal. In 1403 verloofde zijn vader hem met Michèle van Frankrijk. Op 15 april 1410 huwt Filips de Goede (13 jaar) zijn nicht Michèle (12 jaar), prinses van Frankrijk. In 1411 stelt Jan zonder Vrees zijn zoon Filips aan tot plaatsbekleder in Gent. Het zal dan ook in het Gents Prinsenhof zijn dat Filips de Goede in september 1419 de moord op zijn vader door zijn schoonbroer zal vernemen. Over de verfraaiingen in het Gentse Prinsenhof tijdens de regeerperiode van Jan zonder Vrees is niet veel bekend.

Buiten enkele opsmukkingen voor de kapel beperkte zich de verfraaiing van het Prinsenhof hoofdzakelijk tot het vernieuwen en herstellen van de glasramen.

Voor de werkzaamheden in het Prinsenhof deed men enkel beroep op de belangrijke kunstenaars¹. Dat bij deze keuze de stadsmagistraat en het ambacht een belangrijke rol hebben gespeeld, lijkt meer dan waarschijnlijk. Sommige belangrijke kunstenaars kwamen dankzij het stadsbestuur direkt in contact met het hof. Een mooi voorbeeld daarvan is de stedelijke presentmeester en schilder Pieter van Beervelde, die - zoals De Busscher vermeldt - omstreeks 1400 de marighifte (= huwelijksgeschenk) voor Daneel, secretaris van de hertog, naar Rijsel bracht². De originele akte hebben we niet terug gevonden, maar we mogen aanvaarden dat als cadeau een verguld kruis werd gegeven. Een gelijkaardig huwelijksgeschenk bracht Pieter van Beervelde in 1407-1408 naar de zoon van de heer van Schorisse, en in 1408-1409 naar Heinricke van Almaenge, de schildknaap van de hertogin, te Brugge.

Van Beervelde maakte tevens deel uit van de Gentse delegatie, die in oktober 1404 Margaretha van Vlaanderen, gemalin van de overleden hertog Filips de